

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 27-772-46(497.4Maribor)"1929/1941"

Prejeto: 16. 9. 2014

Dejan Pacek

profesor zgodovine in teologije, Malo Mraševo 37, SI-8312 Podbočje
E-pošta: dejan.filo@gmail.com

Katoliška akcija v lavantinski škofiji

IZVLEČEK

Razprava obravnava delovanje Katoliške akcije, cerkvene organizacije laiškega apostolata, v lavantinski škofiji med letoma 1929 in 1941. Škofjski Katoliški akciji sta najgloblji pečat dala lavantinska škofa Andrej Karlin (1923–1933) in Ivan Jožef Tomažič (1933–1949). Obema je Katoliška akcija predstavljala poglavitno sredstvo za organiziranje vernikov in verski prepород škofije. Katoliška akcija se je v ljubljanski in lavantinski škofiji razvijala enotno, o čemer v prvi vrsti pričuje dvakratno uspešno usklajevanje njenih pravil na najvišji škofjski ravni, vendar je med vodstvi obeh škofjskih Katoliških akcij prišlo do sporov zaradi vprašanja avtoritete nad njenimi lastnimi organizacijami. Kljub konceptualni nedorečenosti in počasnejši organizacijski rasti v primerjavi s Katoliško akcijo v ljubljanski škofiji je v lavantinski škofiji Katoliška akcija spodbudila vključevanje laikov v apostolat Cerkve in prenovno cerkvene pastore.

KLJUČNE BESEDE

Katoliška akcija, lavantinska škofija, Andrej Karlin, Ivan Jožef Tomažič, Gregorij Rožman

ABSTRACT

THE CATHOLIC ACTION IN THE DIOCESE OF LAVANT

The discussion focuses on the operations of the Catholic Action, a church organisation of the lay apostolate, in the Diocese of Lavant between 1929 and 1941. The diocesan Catholic Action was most profoundly marked by the bishops of Lavant Andrej Karlin (1923–1933) and Ivan Jožef Tomažič (1933–1949). Both deemed the Catholic Action as the main instrument for organising the believers and the religious rebirth of the diocese. The Catholic Action in the dioceses of Ljubljana and Lavant developed in a uniform manner, testifying to which is, first and foremost, the two-time successful coordination of its regulations at the highest diocesan level. Nonetheless, there were also disputes between the leaderships of both diocesan Catholic Actions that arose with regard to the question of authority over CA organisations. Despite the conceptual inconsistency and sluggish organisational growth compared to the Catholic Action in the Diocese in Ljubljana, the Catholic Action in the Diocese of Lavant nevertheless encouraged the inclusion of laypeople into the Church apostolate and promoted the restoration of the Church apostolate.

KEY WORDS

Catholic Action, Diocese of Lavant, Andrej Karlin, Ivan Jožef Tomažič, Gregorij Rožman

Ideja Katoliške akcije in njen razvoj na Slovenskem

Katoliška akcija (KA), cerkvena organizacija laiškega apostolata, je bila osnovana z namenom, da bi laike pod vodstvom cerkvene hierarhije pritegnila in usposobila za dejavno sodelovanje pri apostolatu Katoliške Cerkve (v nadaljevanju Cerkve). S pomočjo organiziranega sodelovanja laikov pri hierarhičnem apostolatu bi Cerkev dosegla prevlado katoliških načel na vseh področjih zasebnega in javnega življenja. Papež Pij XI. (1922–1939) je to idejo predstavil v svoji prvi okrožnici *Ubi Arcano Dei Consilio*, objavljeni 23. decembra 1922, ki predstavlja neformalni začetek KA.¹

V času pontifikata Pija XI. so se vedno večje množice oddaljevale od Cerkve, po drugi strani pa so v katoliškem občestvu vzniknili prenovitvena gibanja (biblično, patristično, katehetsko, liturgično, misijonsko in ekumensko gibanje), ki so poudarjala vlogo laikov v življenju Cerkve.² Papež KA, kakor so poimenovali Pija XI., je prepoznal znamenja časov in s KA v prizadevanje Cerkve za pokristjanjenje modernega sveta vključil laike. KA naj bi bila po papeževi zamisli nepolitična organizacija Cerkvi predanih in versko izobraženih laikov, ki bi svoje katoliško prepričanje branili v javnosti, hkrati pa druge pridobivali za življenje po meri evangelija. Člani KA bi to nalogo uresničili z zglednim verskim življenjem ter s karitativno in misijonsko dejavnostjo v svojem bivanjskem in poklicnem okolju.³

V slovenskem delu Kraljevine Jugoslavije je bila KA ustanovljena, da bi vzgajala zavedne in načelne vernike, jih dejavno vključila v apostolat Cerkve ter prispevala k socialni obnovi na osnovi ideje korporativizma. Razvoj slovenske KA bi, z naslonitvijo na dr. Franca Ambrožiča, razdelili na tri obdobja:

1. obdobje v letih 1923–1928, ki se začne s petim katoliškim shodom (doba iskanja za slovenske razmere primerne oblike KA);

2. obdobje v letih 1929–1936, katerega začetek predstavlja izid *Pravil Katoliške akcije v Sloveniji* (KA kot povezovanje in poenotenje že obstoječih katoliških organizacij);

3. obdobje v letih 1936–1945, ki ima začetek v izidu *Pravil Slovenske Katoliške akcije* (KA dobi lastne organizacije, vse ostale katoliške organizacije pa postanejo njene pomožne sile).⁴

Po črki pravil iz leta 1929,⁵ pri snovanju katerih je imel glavno besedo ljubljanski škof dr. Anton Bo-

naventura Jeglič (1898–1930), je bila KA v Sloveniji organizirana ločeno v ljubljanski in lavantinski škofiji. Vodstvo KA je predstavljal škofijski svet in njemu podrejeni župnijski sveti KA (čl. 3). Župnijski sveti KA so dobili nalogo ustanavljati katoliške organizacije, ki so bile v določenem kraju potrebne (čl. 15). Delo KA se je vršilo deloma preko lastnih organov, deloma po včlanjenih organizacijah (čl. 11). Katoliška organizacija, ki se je včlanila v KA, je obdržala svojo avtonomijo, svoje vodstvo in lasten delokrog (čl. 12). KA se je, posnemajoč zgled iz nemško govorečega prostora, organizirala v okviru obstoječih katoliških društev in ni ustanovila lastnih organizacij. Delokrog KA, ki naj bi predstavljal novost pri delovanju slovenskih katoličanov, je bil tako posledično skrčen na usklajevanje dela katoliških organizacij. Pri tem je bilo še mnogo nejasnosti glede KA, ki se je med drugim kazala bolj v obliki gibanja, kot pa organizacije, zato v obravnavanem obdobju na Slovenskem ni imela uspeha. Dr. Ambrožič je v zvezi s tem podal sledečo sodbo: »*Celih sedem let se je delalo in poizkušalo po tej uredbi oživiti katoliško akcijo v okviru dosedanjega katoliškega gibanja in njegovih organizacij, dokler se slednjič niso jele uveljavljati nove težnje in novi pogledi na to papeževo zamisel. Vsa prizadevanja niso mogla spraviti v tek to, v začetku leta 1929 s takim upanjem in pričakovanjem razglašeno uredbo o Katoliški akciji za Slovenijo.*«⁶

Mnogi duhovniki in laiki so si močno prizadevali, da bi ideja KA zaživela. Ko so začeli iskati vzrok, ker delo ni napredovalo, so menili, da je težava na strani duhovnikov; dejansko pa je bil vzrok neuspeha v organizacijskem sistemu. Pravila iz leta 1929 so se izkazala za premalo dodelana, saj niso določila jasne meje med katoliškimi društvi in KA.⁷ Na nastalo situacijo sta ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman (1930–1959) in lavantinski škof dr. Ivan Jožef Tomažič (1933–1949) odgovorila s potrditvijo novih pravil KA, ki so posnemala italijanski vzor organiziranja KA, po katerih je KA postala samostojna cerkvena pravna oseba z lastnimi organizacijami in pridruženimi pomožnimi silami iz vrst obstoječih katoliških društev.⁸

Leta 1936 so bila v obeh škofijskih glasilih objavljena *Pravila Slovenske Katoliške akcije* (SKA).⁹ Ta so prinesla vrsto novosti v primerjavi s pravili iz leta 1929. SKA je bila opredeljena kot cerkvena organizacija in enotna ustanova za obe slovenski škofiji (čl. 1). Bila je razglašena za nepolitično organizacijo, ki je neposredno podrejena cerkveni hierarhiji (čl. 2). Za njeno najpomembnejšo nalogo je bila opredeljena vzgoja jedrnih skupin (čl. 8). SKA je predstavljal v župniji župnijski odbor, v dekaniji dekanijski, v ško-

¹ *Ljubljanski škofijski list (LŠL)*, 60, 1923, št. 1, str. 1–10; *LŠL*, 60, 1923, št. 2, str. 33–46; Dolinar, Ušeničnik, str. 145.

² Pirc, *Cerkveni in duhovni tokovi*, str. 122.

³ Dolinar, Ušeničnik, str. 147.

⁴ Ambrožič, *Desetletna rast*, str. 50–62, 277–281, 74–90, 133–148; Mesec, *Teološki in duhovni temelji*, str. 21.

⁵ *LŠL*, 66, 1929, št. 3, str. 47–50; *Oglasnik lavantinske škofije (OLS)*, 70, 1929, št. 4, str. 29–32.

⁶ Ambrožič, *Desetletna rast*, str. 133.

⁷ Mesec, *Teološki in duhovni temelji*, str. 28.

⁸ Pacek, *Katoliška akcija*, str. 7.

⁹ *LŠL*, 73, 1936, št. 8–9, str. 110–115; *OLS*, 77, 1936, št. 9, str. 108–112.

fiji škofijski in za obe škofiji osrednji Narodni odbor Katoliške akcije (NOKA) (čl. 10). Opredeljeno je bilo, da SKA vrši apostolat po lastnih organizacijah, ločenih po spolu, starosti in poklicnih okoljih, ter po pomožnih silah (čl. 9). Po lastnih organizacijah je opravljala osnovno poslanstvo laiškega apostolata, pridruženim katoliškim organizacijam pa je zaradi koordinacije dela dodelila status pomožnih sil. Te je sprejel NOKA izmed verskih, kulturnih, dobredelnih in tudi športnih društev ter ustanov s katoliško versko-nravno vzgojo (čl. 19). Organizacije, ki so postale pomožne sile SKA, so ohranile samostojnost in bile SKA podrejene, v kolikor jim je ta zaupala določeno nalogo (čl. 20). Lastne organizacije so se delile na škofijske podzveze (čl. 11). Vsaka lastna organizacija je imela svojega duhovnika, ki je prevzel mesto cerkvenega asistenta. Ta je bil imenovan s strani krajevnega škofa in je bil njegov zastopnik v organizaciji (čl. 13). Tako zastavljena organizacijska struktura SKA je ostala v veljavi do konca njenega delovanja v letu 1945.

Katoliška akcija v lavantinski škofiji

Razvoj KA pri nas je potrebno preučevati v okviru celotnega slovenskega dela Kraljevine Jugoslavije, saj se ga ne da omejiti na eno škofijo ali posameznega škofa. Gotovo je, da je bilo težišče razvoja KA v Ljubljani. Lavantinska škofija ni prispevala k njenemu razvoju toliko z organizacijskimi spodbudami kot preko svojih predstavnikov.¹⁰

Razvoj KA na Slovenskem lahko v splošnem razdelimo na prej predstavljena tri obdobja. Za lavantinsko škofijo bi se dalo razvoj KA s treh skržiti na dve obdobji:

1. KA v času škofa dr. Andreja Karlina (1923–1933);
2. KA v času škofa dr. Ivana Jožefa Tomažiča (1933–1949).

Leto 1923 je zaznamoval izid okrožnice Pija XI. *Ubi Arcano Dei Consilio*, ki predstavlja neformalni začetek KA, peti katoliški shod v Ljubljani, sklican pod geslom versko-nravne obnove slovenskega naroda, in začetek Karlinovega škofovanja v Mariboru. Prva leta njegovega škofovanja so sovpadala z vrsto pobud in razprav o inkulturaciji papeževe ideje o KA v slovenski prostor. Leta 1929 sta oba takratna slovenska ordinarija, Jeglič in Karlin, postavila temelje prvi obliki KA na Slovenskem. V Ljubljani je leta 1930 škofa Jegliča nasledil pomožni škof Rožman, podobno pa je v Mariboru leta 1933 za Karlinom postal škof ordinarij pomožni škof Tomažič. Škofa Rožman in Tomažič sta zavzeto podpirala KA, kar je najbolj razvidno iz tega, da je v času njenega škofovanja KA postala samostojna organizacija, v obeh slovenskih

škofijah pa so bile ustanovljene številne lastne organizacije KA.¹¹ Preslikava obeh obdobj škofovanja Karlina in Tomažiča na razvoj KA v lavantinski škofiji se tako izkaže kot najbolj smiselna in pregledna.

Katoliška akcija v času škofa Karlina

Lavantinska škofija je bila po smrti škofa dr. Mihaela Napotnika (1889–1922), 29. julija 1923, izročena v roke iz Trsta pregnanemu škofu Andreju Karlinu, ki se je odločil škofijo versko prenoviti. Za ta podvigu je potreboval dobre pastoralne sodelavce, zato je posebno skrb posvečal vzgoji duhovnikov in njihovi celostni formaciji.¹² V sedmem letu škofovanja »Lavantincem« je bila z uvedbo kraljeve diktature postavljena na preizkušnjo zvestoba izbranemu škofovskemu geslu, ko je za psalmistom ponovil: »*In te, Domine, speravi*«. Ko je 6. januarja 1929 vodstvo jugoslovanske države prevzel samodržni kralj Aleksander I. Karadorđević, sta na moči pridobila državni centralizem in jugoslovanski unitarizem. V razmerah kraljeve diktature je bilo politično življenje strogo nadzorovano, izražanje narodnih in verskih čustev pa je bilo preganjano. V Dravski banovini je Prosvetna zveza preživela prvi val likvidacij organizacij, ki po svoji naravi in delokrogu niso bile usklajene z namerami kraljeve vlade, in sprejela pod svoje varstvo fantovske odseke in dekliške krožke ukinjene Slovenske orlovske ter Slovenske orliške zveze. Ko pa je banska oblast leta 1933 razpustila tudi Prosvetno zvezo in njena društva, so se začeli po župnijah, kot edina alternativa katoliškega društvenega delovanja, ustanavljati različni odseki KA.¹³

Potem ko je škof Jeglič decembra 1928 dokončal *Načrt ustroja »katoliške akcije« za ljubljansko škofijo*, ga je poslal v pregled dr. Matiju Slaviču, vplivnemu sodelavcu pri organizaciji KA, da ga po potrebi dodela in hkrati uskladi z lavantinsko škofijo. V predgovoru k *Načrtu* je škof Jeglič pojasnil, da je le-ta namenjen ljubljanski škofiji, v primeru, če bi ga sprejela tudi lavantinska škofija, pa bi lahko oblikovali »*vrhovni svet za skupno akcijo v obeh škofijah*«. ¹⁴ Jegličeva pobuda je sprožila večkratno posvetovanje zastopnikov obeh škofij, pri čemer je dr. Franc Cukala¹⁵ zastopal lavan-

¹¹ Prav tam.

¹² Kralj, *Versko in cerkveno življenje*, str. 190.

¹³ Škafar, *Oris*, str. 38.

¹⁴ Petrič, *Slovenska katoliška akcija*, str. 63–64.

¹⁵ Franc Cukala, duhovnik. Rojen 1. decembra 1878 na Gomilskem, umrl 7. oktobra 1965 v Mariboru. Gimnazijo je obiskoval v Celju, nato je leta 1899 vstopil v celovško bogoslovje. Leta 1902 je bil v celovski stolnici posvečen za duhovnika. Teološki študij je nadaljeval na univerzi v Gradcu, kjer je bil leta 1907 promoviran za doktorja bogoslovja. Po promociji je bil pet let prefekt v dijaškem semenišču v Celovcu in stolni pridigar, ob tem je nekaj časa nadomeščal profesorja moralne teologije na celovškem bogoslovju. Po koroškem plebiscitu je moral zaradi nemške šovinistične nestrpnosti zapustiti celovško škofijo. Lavantinski škof Karlin pa ga je postavil za župnika v Guštanju, kjer je ostal do leta 1926. Tega leta ga je

¹⁰ Štuhec, *Dileme*, str. 227. Pri snovanju slovenske KA sta se izredno angažirala dva duhovnika lavantinske škofije: dr. Matija Slavič in dr. Franc Cukala. Gl. prav tam.

tinsko, dr. Slavič pa ljubljansko škofijo. Škof Karlin je pravila pregledal in se z njimi strinjal,¹⁶ obenem pa je z namenom, da se duhovniki lavantinske škofije seznanijo z idejo KA in pripravijo na njeno ustanovitev v škofiji, odredil naj se vprašanje KA obravnava na dekanijskih pastoralnih konferencah pod naslovom Katoliška akcija pri nas in drugod. Napovedano je bilo, da bo vsebina omenjenih konferenc: bistvo KA, naloge in razmerje KA do preostalih katoliških organizacij, odnos KA do političnih društev in odnos duhovnika do KA.¹⁷ V enem izmed konferenčnih referatov je neimenovani avtor zapisal, da je KA v Sloveniji »kakor brsteče drevo, ki obeta mnogo cvetja in sadja. Našemu prevzvišenemu škofu dr. Ivanu Tomažiču, ki je bil letos marca v Rimu, so rekli sv. oče, da jim bo v veliko radost, če bo tudi pri nas Katoliška akcija dobro napredovala.«¹⁸ Že v mesecu, ki je sledil avdienci

pomožnega lavantinskega škofa Tomažiča pri papežu Piju XI., je prišlo do željnega napredka pri organiziranju KA v Sloveniji.

Dne 3. aprila 1929 sta ljubljanski škof Jeglič in lavantinski škof Karlin usklajeno potrdila *Pravila Katoliške akcije v Sloveniji*, ki so bila objavljena v obeh škofijskih uradnih listih. K pravilom KA je škof Karlin pripisal: »Čutim nujno potrebo, da se tudi v tej zadevi postopa sporazumno z Ljubljansko škofijo. Zato sem odredil, da se udeleži konference dekanov in arhidiaconov Ljubljanske škofije, ki se vrši dne 23. maja 1929 v ljubljanskem škofijskem domu pooblaščen zastopnik lavantinske škofije.«¹⁹

Škofov zastopnik je bil dr. Cukala, ki je na omenjeni seji predstavil referat z naslovom *Katoliška akcija v Sloveniji*, katerega je nato objavil *Ljubljanski škofijski list*.²⁰ Referat je pomemben za razumevanje delovanja KA v lavantinski škofiji, saj je stališče dr. Cukale določalo smer in vsebino razvoja škofijske KA. Ta je na začetku referata zatrdil, da je potrebno za KA najprej navdušiti ljudstvo, mu predstaviti nujnost verske obnove in nastopiti proti vsaki brezbriznosti: »K.A. mora namreč prešiniti današnji milijonsko Cerkev z istim apostolskim duhom, v katerem se je oblikovala prva Cerkev! [...] K.A. hoče torej izvesti obnovo verskega življenja s pomočjo laiškega apostolata. Bistvo K.A. je namreč po besedah Pija XI. »udeležba laikov pri pravem misijonskem delu cerkve, je posebna oblika sodelovanja laikov pri misijonskem delu duhovnikov.« V nadaljevanju referata je predstavil prednosti KA. Njen delež med številnimi katoliškimi organizacijami naj bi bila vzpostavitev večje enotnosti in vzajemnosti pri delu katoliških organizacij, uveljavitev aktivnega laiškega apostolata in pritegnitev vseh, tudi še neorganiziranih, v KA. Slednja ni nova organizacija, ampak »pospešuje med katoličani sveže katoliško gibanje ter vodi to gibanje na ta način, da skrbi za sklad vseh katoliških zvez, društev in ustanov in za njih podreditev osrednjemu vodstvu, ki pa se opira po ustavnem redu Cerkve na škofije in župnije«. Posebej je poudaril, da KA »ni ne politična ne kakršnakoli strankarska ustanova«, »ona le vzgaja člane in jih tako usposablja, da imajo prava socialna in politična načela, ki jih potem kot udje družbe in kot državljanji znajo uporabljati v konkretnih slučajih po pravih katoliških nazorih«. Kot predpogoj za uspeh KA je opredelil pridobitev duhovnikov za idejo KA. Načrt uvedbe KA naj bi se na župnijski ravni začel z duhovno pripravo in šele potem bi sledila ustanovitev župnijskega sveta KA. V župniji, ki ima raznovrstne katoliške organizacije, bi župnijski svet zasedli njihovi zastopniki, v župnijah brez katoliških organizacij pa bi župnik izbral v župnijski svet KA odlične predstavnike vseh stanov. Člani župnijskega sveta KA naj bi odlikovali z iskreno pobožnostjo, primernim nastopom in socialnim čutom ter naj ne bi bili

Dr. Franc Cukala (Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK).

škof Karlin imenoval za mariborskega stolnega kanonika in hkrati za ravnatelja bogoslovnega semenišča. Od leta 1929 je bil kot škofijski referent odgovoren za delovanje KA v lavantinski škofiji. Letu 1933 je postal škofijski zastopnik za KA, leta 1936 pa cerkveni asistent v KA za obe slovenski škofiji. Drugo svetovno vojno je preživel v Zagrebu, kjer je bil neuradni zastopnik izseljenih duhovnikov lavantinske škofije pri nadškofijskem ordinariatu v Zagrebu. Od konca vojne do leta 1949 je bil generalni vikar škofa Tomažiča. Gl. ao, Dr. Franc Ksaver Cukala, str. 88.

¹⁶ Petrič, *Slovenska katoliška akcija*, str. 60.

¹⁷ *OLŠ*, 70, 1929, št. 1, str. 11.

¹⁸ NŠAM, Pastoralne konference, fasc. 21, Pastoralna konferenca 1929.

¹⁹ *OLŠ*, 70, 1929, št. 4, str. 32.

²⁰ *LŠL*, 66, 1929, št. 4–5, str. 57–64.

politično izpostavljeni ljudje. Prva naloga župnijske katoliške akcije je bila ne toliko v apostolskem delovanju kot v poglobitvi verskega življenja članov že delujočih organizacij. Šele potem bi si le-ti razdelili nalogo za praktično delovanje med ostalimi župljani ter tako skušali dvigniti versko življenje v župniji. Dr. Cukala je predlagal način, kako pridobiti (politične) nasprotnike Cerkve. Bil je prepričan, da »dokler ne bodo ti slednji imeli vidnih dokazov, da je K.A. nepolitična, bo težko uspeli pri teh župljanih. A navzlic temu bo zopet in zopet treba poudarjati in pojasnjevati, da je K.A. nepolitično in strogo cerkveno gibanje. Njej gre le za uvajanje in udeleževanje katoliških načel v zasebnem, družinskem in družabnem življenju. Navsezadnje bo treba na vsak način stike s temi župljani ter nanje vplivati ali neposredno ali posredno po laiskem apostolstvu [...] po načelih Dobrega pastirja.« V zadnji točki je dr. Cukala spregovoril o usposabljanju laikov za apostolat. Pri tem je poudaril potrebo po njihovem stalnem izobraževanju in obiskovanju duhovnih vaj. Za to bi bila potrebna določena sredstva, vendar je prav na koncu referata je brez odgovora izzvenelo vprašanje, od kod jih vzeti?

Ustanovitev KA je dobila mesto v programu duhovnih vaj za duhovnike lavantinske škofije v letu 1929. Poziv k udeležbi na duhovne vaje v uradnem škofijskem glasilu dopolnilo razmišljanje o KA izpod peresa neznanega duhovnika: »Kako tuje je dolgo zvenelo ime Katoliška akcija nam katoliškim Slovincem. Mnogoteri sobratje kar niso vedeli, kaj bi s KA in kako naj po KA prešinejo svoje vernike z novim duhom za udeleževanje, za širjenje in za obrambo katoliških načel v zasebnem, družinskem in družabnem življenju. Letošnje pastoralne konference pa bodo častitim sobratom vzele strah pred KA ter pokazale, da KA ni nikako novo društvo, ni nova organizacija ampak le novo gibanje (actio) za staro veliko idejo krščanstva: »instaurare omnia in Christo« [...]. To gibanje mora zajeti vernike po vseh župnijah ter jih vneti za živo, aktivno krščansko življenje, ki se naj javlja v cerkvi, v šoli, v društvih, v družinah in socialnem življenju. [...] Zato so si letošnje duhovne vaje stavile za svoj cilj: ogreti duhovništvo za velike ideje KA ter razpravljati o vprašanjih, ki so že dolgo mnogim sobratom na jeziku, kot: Kaj prinaša KA katoliški Sloveniji? Ali smemo verovati v napovedane plodove KA? Kako naj ogrejemo svoje vernike za KA? Kako naj duhovnik pride do večje iniciative v verskem in dušnopastirskem življenju? Kaj bo treba v župniji najprej prenoviti? itd.«²¹ Izpostavljena vprašanja, za katere je bilo napovedano, da se bodo reševala in pojasnjevala v tihoti duhovnih vaj, nam posredno razodenejo, kateri pomisleki so se glede KA oglašali v vrstah škofijske duhovščine. Na dvom, odpor in vprašanja duhovnikov in vernikov je vodstvo lavantinske škofije odgovorilo z aktivnim propagandnim delom za idejo KA.

Po sprejetju prvih pravil se je nadaljevalo delo za vzpostavitev KA. Leta 1930 so bili ustanovljeni posebni odbori, ki so prevzeli organizacijo dela. V Ljubljani in Mariboru sta bila ustanovljena škofijski svet in škofijski odbor KA, ki naj bi poleg vsega drugega skrbel za to, da bi bilo delovanje obeh škofijskih KA karseda usklajeno. V Mariboru je bil izvoljen škofijski svet KA, ki je štel dvaintrideset članov in katerega predsednik je postal finančnik Franc Jerebič. Prav tako je bil izvoljen škofijski odbor lavantinske KA; v vlogi škofovega zastopnika je bil vanj imenovan kanonik dr. Cukala.²² S tem so bili položeni temelji delovanja KA v lavantinski škofiji. Po župnijah lavantinske škofije so začeli ustanavljati župnijske svete in odbore KA. Načrtovano je bilo, da bodo za idejo KA poskušali navdušiti ljudi ali preko duhovnih vaj, ki naj bi bile organizirane za vsak stan posebej, ali z ljudskim misijonom. V župnijah s katoliškimi organizacijami bi KA tvorili predstavniki le-teh, v župnijah, kjer ni katoliških organizacij pa bi člane KA izbral župnik. Dano je bilo navodilo, da naj bi to bile zlasti »osebe odločno katoliškega mišljenja, ki doslej niso bile politično izpostavljene, to pa iz vseh slojev.«²³

Škofijski odbor KA je v delovni načrt za leto 1931 sprejel »gojitev intenzivnega čaščenja presvete evharistije kot sredstvo za versko poglobitev in obnovitev« in se na ta način vključil v evharistično prenovo lavantinske škofije.²⁴ O vpeljevanju KA po župnijah lavantinske škofije je redno poročal *Duhovni vestnik*. Na njegovih straneh je bila podana sodba, da so v prvih letih po objavi pravil KA še vedno iskali »času najbolj primerne oblike katoliške akcije«. Zato je škofijski odbor KA »smatral kot najboljšo pot, da skuša združiti vse cerkvene in prosvetne organizacije, vnesti v nje več smotrnosti in času primerne programa in graditi vse na delu župnijskih odborov katoliške akcije«. Tako kot v ljubljanski nadškofiji naj bi prevladovala karitativna usmeritev, za njen uspeh pa bi v prvi vrsti jamčili župnijski odbori KA. Škofijski odbor KA se je lotil osveščanja duhovnikov in v letu 1931 »na štirinajstih dekanijskih konferencah oziroma sestankih, na katere je bil povabljen, da pošlje zastopnika, iskal stike z duhovniki z namenom, da pojasni bistvo katoliške akcije in spozna mnenja duhovnikov o njej«. Trud škofijskega odbora je bil poplačan s tem, da so nato mnoge župnije ustanovile župnijske odbore in svete KA.²⁵

Leta 1932 je škofijski svet KA sprejel odločitev, da postane verski tednik *Nedelja* glasilo KA v lavantinski škofiji. Uredništvo tednika je napovedalo, da bo ta sklep uresničen v začetku leta 1933 in da bo *Nedelja* urejevana tako, da bo »bolj sistematično vodila k notranji poglobitvi«. Zadeve KA »najdejo v njej poseben prostor. Obravnavala se bodo načela K.A., navodila,

²² Prav tam, str. 73.

²³ OLŠ, 71, 1930, št. 2, str. 78.

²⁴ OLŠ, 72, 1931, št. 1, str. 3.

²⁵ *Duhovni vestnik*, 9, 1932, št. 1, str. 19.

²¹ OLŠ, 70, 1929, št. 5, str. 38–39.

Lavantinski škof dr. Andrej Karlin in pomožni škof dr. Ivan Jožef Tomažič (Arhiv družine Karlin, Stara Loka).

kako se lahko vsak udejstvuje kot apostol, ter zgledi, ki bodo vzpodbujali h katoliškemu delu«. ²⁶ Versko glasilo *Nedelja* je v naslednjih letih uspešno vršilo svoje novo poslanstvo, saj so prispevki o KA so pripomogli k širjenju ideje KA med verniki in seznanjenju javnosti z delovanjem KA na škofijski ravni.

Škof Tomažič je leta 1933 v *Oglasniku lavantinske škofije* objavil pravila za fantovske, dekliske in ženske odseke KA. V uvodu je zapisal, da je v smislu pravil KA v Sloveniji iz leta 1929, ki govorijo o pomenu tega, »da se mladina oklene katoliških načel in neustrahovano zastopa in širi povsod ta načela«, »privedil škofijski odbor Lavant.[inske] KA v sporazumu z Ljubljanskim škof.[ijskim] odborom KA posebna pravila [podčrtano v originalu, op. a.] za fantovske, dekliske in ženske odseke Katoliške akcije«. Namen objavljenih pravil je bil zlasti v tem, »da se dušni pastirji z apostolsko pripravljeno zavzamejo v posameznih župnijah za ustanovitve navedenih odsekov«. Pravila so za vse tri odse-

ke bila sestavljena po enaki shemi, v organizacijskem pogledu pa so ti imeli piramidalno zgradbo: župnijski, dekanjski in škofijski. Namen odseka je bil »vzgajati svoje člane v duhu verskih načel, usposabljanje jih za praktično izvajanje verskega apostolata v družbi«. Poudarjalo se je pogosto prejetje zakramentov, gojenje lastne »dubovne čednosti« in pridobivanje drugih zanjo. Pravila so predpisala redne sestanke, na katerih naj se »obravnavajo vprašanja verske in splošno kulturne vsebine, se daje načelna stanovska izobrazba, se razpravlja o smernicah in naloga KA, sporočenih od vrhovnega vodstva in župnijskega odbora KA, se delajo ukrepi za dejansko izvajanje nalog KA v lastnem okraju. Sodeluje naj se pri javnih prireditvah«. ²⁷

KA je v lavantinski škofiji po štiriletnem delovanju imela delni uspeh. Leta 1933 je bilo vsega skupaj ustanovljenih 75 župnijskih svetov in odborov KA; 3 dekanije so bile po merilih KA v celoti organizirane, preostalih 9 dekanij pa je bilo brez kakršnekoli orga-

²⁶ OLŠ, 73, 1932, št. 7, str. 86.

²⁷ OLŠ, 74 1933, št. 8, str. 71–75.

nizacije KA.²⁸ Nastali položaj je klical k še bolj zavzetemu delu za KA. Tega bi mogel spodbuditi škof, ki je dober organizator, pripravljen na iskanje sporazumov s sodelavci in obenem odločen ter mu gre za verski in nravni prepoved naroda. Škof Karlin je imel od leta 1928 pri vodenju obširne škofije²⁹ pomočnika v pomožnem škofu Tomažiču. Ta je bil za to nalogo dobro pripravljen, saj je na mariborskem škofijskem ordinariatu služboval že od leta 1905. Škofa Karlin in Tomažič sta si delila prepričanje, da v razmerah kraljeve diktature KA, kot strogo cerkvena organizacija, predstavlja edino možnost za versko organiziranje škofljanov. Vendar se je izkazalo, da je škof Tomažič svojega predhodnika prekosil v zavzetosti za uveljavitev KA. Zato je pravilna sodba dr. Josipa Jeraja, da se je v lavantinski škofiji z nastopom škofa Tomažiča v vlogi ordinarija začela »doba Katoliške akcije«.³⁰

Katoliška akcija v času škofa Tomažiča

Pomožni škof Tomažič je prevzel polno odgovornost za vodenje lavantinske škofije 15. avgusta 1933, ko je bil po smrti škofa Karlina ustoličen za lavantinskega ordinarija in apostolskega administratorja delov krške, sekovske in somboteljske škofije v okviru Kraljevine Jugoslavije. Zanj značilno ukoreninjenost v duhovnem življenju je izrazil s škofovskim geslom: »*Non ego, sed Deus*«. Čas, v katerem je prevzel skrb za Slomškovo dediščino, je bil zahteven in nepredvidljiv, saj trideseta leta predstavljajo obdobje velikih duhovnih, družbenih in političnih sprememb. Potem ko je postal ordinarij, je večkrat izrazil zahtevo po razvoju KA, ki bi vključevala tako duhovnike kot laike in bi predstavljala učinkovit odgovor Cerkev na duhovne in idejne nevarnosti časa.³¹ V KA je prepoznal dragoceno sredstvo za obnovo in poglobitev verskega življenja, zato je pridobila osrednje mesto v njegovem razmišljanju in pastoralnem delu. V *Koledarju Družbe sv. Mohorja za leto 1936* je bilo glede škofa Tomažiča zapisano: »*Prvo in največjo pozornost posveča obnovi verskega življenja v duhu in po načelih katoliške akcije*«.»³² Spričo tega so ga že njegovi sodobniki, enako kot škofa Rožmana, označili za škofa KA.

Prikazali smo že, da se je KA v slovenskem delu Kraljevine Jugoslavije od začetka razvijala enotno. Temu je botrovala usklajena pastoralna dejavnost v

obeh slovenskih škofijah, o čemer pričuje zapis v Jerajevi *Cerkveni zgodovini*: »*Lepo pa deluje za Tomažiča in Rožmana Katoliška akcija, ki se je začela razvijati tudi pri nas po navodilih sedanjega papeža Pija XI. Ustanovila sta škofijske odbore K.A., po župnijah se pod njihovim vodstvom snujejo župnijske K.A. Tomažič in Rožman sta tako škofa Kat.[oliške] akcije, to je notranje poglobitve. Številni euharistični kongresi, duhovne vaje in posvečevanja družin presv.[etemu] Srcu Jezusovem pričajo o tem novem poglobitvenemu gibanju. Ko smo se v prejšnji dobi intenzivno udeleževali na prosvetnem, kulturnem, gospodarskem in celo političnem polju, smo se morda nehote premalo versko izpopolnjevali. Sedaj gre gibanje na globino, ker se razvija čisto versko gibanje*«.»³³

Da je bilo v očeh škofa Tomažiča delovanje KA v najtesnejši zvezi z verskim življenjem, nam razodeva njegov pripis avgusta 1933 objavljenim pravilom za fantovske in dekliške odseke KA ter pravilom KA za žene.³⁴ Tako je zapisal: »*Škofijstvo veliko pričakuje od zgoraj omenjenih odsekov za poživitev verskega življenja. Pripominja pa, da bodo pri izbiri in pri vodstvu članstva mladinskih odsekov KA temeljni pogoj in cilj: božje življenje v dušah posameznih članov vzbuditi, ohraniti, braniti in množiti! Od tega temelja navzgor treba graditi. Katoliška akcija, ki ne izhaja od tabernaklja, ki ni zgrajena na skrbi za življenje v milosti božji, nima uspeha ne blagoslova od Boga*«.»³⁵

Govor, ki ga je imel novi mariborski ordinarij 28. decembra 1933 v kapeli bogoslovja ob začetku tečaja za duhovnike, voditelje fantovskih odsekov KA, je bil po svojem značaju programski: »*Zakaj se priredi poseben duhovniški tečaj za vodstvo fantovskih odsekov? Prvič: Ker se nasprotniki Boga in vere dandanes bolj kot kdaj prej sistematično trudijo, da bi kolikor mogoče ljudi, zlasti mladino odvrgli od Boga in pridobili za sebe. [...] Drugič: Ker sveti Oče, naš od Boga nam dani vodnik na zemlji, izrecno želi in naroča naj se sovražnim silam postavi naproti odločno katoliško delo Katoliška akcija, ki naj pritegne vse sloje vernikov, torej ne le duhovnike, ki sami ne zmorejo vsega dela, ampak tudi laike k skupni obrambi nadnaravnih svetinj in k borbi za dobro stvar. Tretjič, ker so pred vsemi duhovniki poklicani, da v edinstvi s papežem in s škofi vodijo Katoliško akcijo. [...] Kaj je bistvo Katoliške akcije? Bistvo KA obstoji [...]: 1. V delu za lastno izpopolnjevanje in posvečenje, in to pri vsakem katoličanu, duhovniku in lajiku, 2. V apostolatu lajikov, to je, lajiki naj z besedo in dejanjem in zgledom uveljavljajo katoliška načela med somišljeniki in med nasprotniki [...], 3. Obstoji bistvo KA v podrejenosti vsega dela pod avtoriteto katoliških škofov. Delo, ki bi se hotelo odtegniti nadzorstvom in vodstvom pristojne cerkvene oblasti, ni Katoliška akcija. III. Katere lastnosti ima Katoliška akcija? Sveti Oče označi KA takole: 1. [...] ne gre za telesno vzgojo, za parado – ampak za*

²⁸ OLŠ, 74, 1933, št. 10, str. 100.

²⁹ Lavantinska škofija se je po koncu prve svetovne vojne ozemeljsko povečala na račun razdelitve Štajerske in Koroške ter priključitve Prekmurja h Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Leta 1923 je lavantinski škof postal apostolski administrator tistih delov sosednjih škofij, ki so z novo razmejitvijo pripadli jugoslovanski državi: 27. septembra 4 župnij sekovske škofije, 1. decembra 13 župnij krške škofije in istega dne 20 župnij sombotelske škofije. Gl. Kralj, *Versko in cerkveno življenje*, str. 189; *Slovenski zgodovinski atlas*, str. 178.

³⁰ Jeraj, *Cerkvena zgodovina*, str. 26.

³¹ Montanar, Škof Tomažič, str. 167, 171.

³² Škof dr. Ivan Jožef Tomažič, str. 105.

³³ Jeraj, *Cerkvena zgodovina*, str. 261–262.

³⁴ OLŠ, 74, 1933, št. 8, str. 71–75.

³⁵ Prav tam, str. 72.

prešinjnje duha in srca s katoliškimi načeli, 2. [...] ne zemeljske, ampak nebeške zadeve, vprašanja zveličanja, so predmet K.A., 3. [...] K.A. ne išče politične nadvlade ene stranke nad drugo, ampak obramba vere in širjenje kraljestva božjega na zemlji je njena naloga. 4. [...] ker ravno s tem, da skrbi za širjenje božjega kraljestva skrbi tudi najboljše za častni blagor državljanom. [...] IV. Kaj bo delo duhovnikov v fantovskih odsekih? Treba bo! Pridobivati in navduševati mladeniče za intenzivno versko in cerkveno življenje. Molitev, služba božja, prejem svetih zakramentov, izpolnjevanje božjih in cerkvenih zapovedi, gojitev čednosti – ponižnosti, skromnosti, krotkosti, strpljivosti [...] v zvezi s temi navodili in s splošnimi pravili K.A. bi pripomnil: 1) iz fantovskih odsekov Katoliške akcije mora biti izločena politika. Čim bi se delo v teh mladinskih odsekih začelo umešavati v viseče ali tekoče politične probleme, bi za te odseke ne bilo več mesta pod firmo Katoliške akcije. [...] Treba bo 2) v fantih buditi in gojiti apostolskega duha. Kakor apostoli naj fantje, ne izzivalno, pač pa pogumno kažejo in zastopajo v zasebnem in javnem življenju, doma in z doma, v družbi somišljenikov in nasprotnikov svoje verske prepričanje, svoje cerkveno mišljenje, svojo katoliško zavest – pripravljeno, za te ideale [...] žrtvovati udobnost, časne koristi, če treba, življenje. [...] KA eno hoče in mora doseči: da katoliškemu ljudstvu voditelje, ki povsod tam, kjer se kultura, gospodarstvo in politika dotikajo verskega in moralnega polja, stojijo jasno in varno na tleh katoliškega svetovnega nazora.«³⁶ Iz predstavljenega govora je dr. Ilaria Montanar izluščila vidike, ki jih je škof Tomažič pri KA še posebej cenil: katoliška načelnost; zvestoba Cerkvi, njeni veri, učenju in voditeljem; prednost vsemu, kar vodi k večnemu zveličanju; osebna verska in značajska formacija; izrecna nepolitičnost in nevmešavanje v politiko, kar pa ne pomeni opustitev zanimanja za skupno dobro.³⁷

Z nastopom novega ordinarija se je delo za uveljavitev KA v lavantinski škofiji pospešeno nadaljevalo. V januarju, februarju in marcu 1934 so se pod vodstvom škofijskega odbora KA po vsej škofiji vršili dekanjski tečaji KA. Namen teh tečajev je bil dvojen: 1. navezati ožje stike z duhovščino in sodružniki KA iz vrst vernikov; 2. podati smernice za katoliško delo po župnijah in poživiti zanimanje za KA. Tečaji so razmeroma dobro uspeli, saj se jih je udeležilo nad 210 duhovnikov in 3400 vernikov.³⁸

Jeseni 1934 je škofijski Oglasnik objavil, da namestnik škofijski odbor KA organizirati župnijske tečaje KA, v okviru katerih bi se v vsaki župniji priredil »dan KA«. Na ta dan bi bil sklican sestanek župnijskega sveta; kjer tega še ni, pa bi se ob tej priložnosti osnoval. Za ta dogodek je bil zastavljen okvirni sporred: najprej bi bila ob primerni uri sv. maša s pridigo o KA, ki bi jo imel zastopnik škofijskega odbora KA,

tež pa bi sledil sestanek, na katerem bi zastopnik poročal o stanju KA v škofiji in podal smernice za nadaljnje delo. Organizator je upošteval, da se v škofiji s pretežno podeželskimi župnijami dnevi KA lahko priredijo le v zimskem času. Ker pa vse župnije tekom ene zime niso mogle priti na vrsto, je bil objavljen seznam dekanij, v katerih bi poskus populariziranja KA med prvimi prišel na vrsto. Na koncu obvestila je bil objavljen še pripis, podkrepjen s škofovo avtoriteto: »Delo, ki ga je začel škof.[i]jski odbor KA s prirejanjem »dneva KA«, je veliko in nadvse važno; želja kn[ezo]-šk[of]ijskega ordinariata je, da bi našlo povsod popolno razumevanje in podporo župnijskih uradov.«³⁹ Glasilo KA Nedelja je v letu 1935 večkrat poročalo o tovrstnih prireditvah v rubriki Dan KA. Vzorčno poročilo je Nedelja objavila januarja 1935: »Pretekli teden se je vršil »dan KA« s pridigo in predavanjem o KA v sledečih župnijah: Sv. Rupert nad Laškim (udeležba: v cerkvi 500 poslušalcev, na sestanku 250), Laško (v cerkvi nad 500, na sestanku 300), Sv. Lenart nad Laškim (v cerkvi 200, na sestanku 80), Jurklošter (v cerkvi 200), Razbor (v cerkvi 200, na sestanku 50), Loka pri Zidanem mostu (pri pridigi polna cerkev, na sestanku 45). Pridigal in predaval je povsod Fr[anc] Kolenč, tajnik KA iz Maribora. Ob tej priliki se je osnovalo župnijsko vodstvo KA v župnijah: Sv. Rupert, Razbor in Loka. V ostalih je bila KA že prej osnovana. – »Dan KA« po župnijah se bo vršil tekom vseh zimskih mesecev. Škofijski odbor ga prireja in ga bo prirejal po vseh župnijah z namenom, da pride potom svojega zastopnika v čim ožji stik z dušnimi pastirji in verniki ter zanese misel KA z živo besedo v vse kraje škofije.«⁴⁰

Na začetku leta 1935 je škofijska KA v Nedelji predstavila letni delovni načrt. Delo KA je bilo razdeljeno na aktivnosti v Mariboru in aktivnosti v preostalem delu škofije. Določeno je bilo, da se bo delo v Mariboru prepustilo tako župnijskim vodstvom KA v stolni, mestni in frančiškanski župniji kakor tudi drugim katoliškim organizacijam. Poleg organiziranja društva za varstvo deklet in vzpostavitve skupne karitativne organizacije, bi se skrb posvečala sledečim zadevam: 1. Dan KA po župnijah (napovedano je bilo, da bo zastopnik škofijskega odbora v treh do štirih letih »prehodil vso škofijo in bo z živo besedo budil smisel za KA«); 2. Stalni stik z župnijskimi uradi in vodstvi župnijske KA (škofijski odbor naj bi se vsak mesec obrnil na župnijska vodstva KA s posebno okrožnico, ki bi posredovala navodila za mesečno delo); 3. Posamezni meseci bi bili posvečeni različnim nalogam: januar – delo za katoliški tisk, februar – delo zoper preklinjanje in protiverske govore, marec – delo proti nevarnim veselcam, april – delo za velikonočni prejem sv. zakramentov, maj – delo za poživitev Marijinih družb, junij – delo za treznost, julij – delo za posvečevanje praznikov, avgust – delo za duhovne

³⁶ NŠAM, Škof Tomažič, fasc. 19, KA 1933–34.

³⁷ Montanar, Škof Tomažič, str. 171.

³⁸ OLS, 75, 1934, št. 9, str. 80.

³⁹ Prav tam.

⁴⁰ Nedelja, 7, 1935, št. 4, str. 52.

reveže, september – posvečen vzgoji, oktober – delo z izseljenci, november – posvečen dobroti, skrbi za revne otroke, december – delo za katoliški tisk; 4. Slomškova nedelja (v okviru le-te bi se vršila verska obnova in propaganda za KA); 5. Priprava na vsedr-žavni evharistični kongres v Ljubljani; 6. Obravnava stanovskih govorov z evharističnega kongresa v Mariboru (v vseh župnijah in za vsak stan bi se določil določen mesec); 7. Prizadevanje za ustanovitev novih župnij v Mariboru.⁴¹

Kot je bilo napovedano v delovnem načrtu KA za leto 1935, je bil januar posvečen delu za katoliški tisk. *Nedelja* je posredovala navodila za organizacijo dela. V začetku le-teh je bil citiran papež Pij XI.: »Razširjanje katoliškega tiska je najboljše apostolsko delo, ki ga moremo vršiti!« Škofijska KA je to delo začela v zavesti, da je nujno potrebno ustvariti pogoje za posredovanje Cerкви in veri naklonjenih informacij: »Mi rabimo eno edino orožje, a to orožje je vsemogočno [...]. Tisk je vse. Ako imamo v rokah tisk, imamo tudi vse drugo.« Papeževe besede bi »moral upoštevati vsak katoličan«. Škofijska KA je sporočila župnijskim odborom KA, da je glede katoliškega tiska v lavantinski škofiji posebno skrb potrebno nameniti *Nedelji*, ki je »edini slovenski verski tednik in glasilo lavantinskega škofijskega odbora KA«. ⁴² Delo za versko obnovo škofije, utrditev katoliške zavesti in spodbuditev dejavnega apostolata laikov se je v podobni obliki, toda z različnimi vsebinami, nadaljevalo tekom celega leta 1935. Poročanje o tem je v celoti prevzel »glas« KA, verski tednik *Nedelja*.

Škofijski *Oglasnik* je v novembru 1935 objavil napoved tečaja o KA za duhovnike lavantinske škofije. Obvestilo se začne z razlago, da KA, »dasi sama na sebi laični apostolat, ne more niti nastati niti uspevati brez duhovščine. Kajti laične apostole je treba poiskati, izbrati, vzgojiti in izšolati za apostolsko delo in modro voditi. In to more le dušni pastir sam. V ta namen pa se mora najprej sam dobro seznaniti z bistvom, namenom in metodo Katoliške akcije. Po besedah sv. očeta namreč za to »novo službo Katoliške akcije ne zadostuje več pastoralna bogoslovje od nekdaj« [...]. To dejansko pomeni: potrebni so posebni pastoralni tečaji o Katoliški akciji«. Pastoralni tečaj je škofijska KA priredila med 8. in 9. januarjem 1936 v dijaškem semenišču v Mariboru. Po mnenju organizatorjev je bil namen tečaja »ravno v tem, da bo dušne pastirje sistematično uvedel v vprašanje Katoliške akcije, razložil njeno bistvo in namen, njeno notranjo nastojenost in zunanjo obliko ter končno praktično metodo izvajanja, upoštevajoč pri slednjem, kolikor je nujno, naše domače razmere«. ⁴³ Na tečaju je sodeloval škof Tomažič, ki je imel uvodno mašo in sklepni govor. Poročilo o obravnavanem tečaju je objavil škofijski *Oglasnik* več kot tri leta kasneje. Tako

izvemo, da se ga je udeležilo »blizu 100« duhovnikov lavantinske škofije, ki so »izrazili željo, da bi se slični tečaji večkrat priredili«. Izkazalo se je, da so bili duhovniki primorani čakati na ponovitev tečaja o KA do leta 1939, ko so spet poskušali »razjasniti ta in druga vprašanja, ki so v zvezi s K.A.« ⁴⁴

Škof Tomažič je kmalu po prvem tečaju o KA za duhovnike tem posredoval navodila za praktično izvedbo KA v škofiji. V njih je izrazil prepričanje, da je za uspeh KA nujno sodelovanje med duhovniki in laiki. Kot temeljni pogoj za uspeh KA je opredelil: krepostne in izobražene duhovnike, nujnost izobrazbe in vzgoje laičnih apostolov ter aktivni apostolat za to usposobljenih članov KA. Smernicam je dodal določila za pravičen razvoj KA in obenem napovedal preureditev splošnih pravil KA, na kar so se takrat pripravljali tako v Ljubljani kot v Mariboru. ⁴⁵

Leta 1936 je škof Tomažič odredil začetek dekanijskih pastoralnih konferenc, na katerih so med drugimi obravnavali konferenčno vprašanje *Kako čim bolj praktično združiti Katoliško akcijo z delom v krščanskih organizacijah*? ⁴⁶ Iskanje tovrstnih odgovorov na relaciji med Ljubljano in Mariborom je potekalo že vsaj od konca septembra 1934, ko je škof Rožman pisal škofu Tomažiču sledeče pismo: »Od leta 1929, ko si bila objavljena skupno za obe škofiji pravila Katoliške akcije, so se razmere zelo spremenile, tudi so si škofijski odbori tekom teh petih let pridobili marsikatero dragoceno izkušnjo; povrh pa so nekatere določbe pravil (n. pr. glede volitve odborov § 4, 5, 9) nejasne in celo neveljavne [neveljavne, op. a.]. Iz teh razlogov nameravam pravila Katoliške akcije primerno spremeniti in na novo objaviti. Dobro bi bilo, ako se to sporazumno za obe škofiji zgodi. Radi tega prosim naslov, naj blagovolijo sporočiti svoje mnenje in staviti eventualne spreminjalne predloge. Ako bo treba, se morejo zastopniki obeh škofij med seboj posvetovati, da se v morebitnih diferecah sporazumejo.« ⁴⁷ Škof Tomažič se je z Rožmanovim predlogom strinjal in mu v odgovoru predlagal, da bi na novo podali »pravilnen in enoten pojem, kaj je in kaj hoče KA«, določili »odnos obstoječih kat.[oliških] organizacij (verskih, kulturnih in karitativnih) do KA«, opredelili, katera društva »smejo na podlagi § 13. pravil KA poslati svoje zastopnike v škof.[ijski] oziroma žup.[nijski] svet KA«, profesionalizirati »šolanje in odgojitev laičnih apostolov, ker brez njih ostane KA nedovršena« in začrtati, kakšna je v KA naloga duhovnika. Na koncu je predlagal srečanje zastopnikov obeh škofij, da pridejo skupaj do cilja in se doseže enotnost. ⁴⁸ Dve leti zatem so se v Celju pooblaščenim zastopnikom ljubljanske in lavantinske škofije zedinili glede novih pravil SKA. Najprej jih je 26. septembra 1936 potrdil škof Rožman, štirinajst dni kasneje,

⁴¹ *Nedelja*, 7, 1935, št. 2, str. 20.

⁴² *Nedelja*, 7, 1935, št. 1, str. 4.

⁴³ *OLŠ*, 76, 1935, št. 11, str. 103.

⁴⁴ *OLŠ*, 80, 1939, št. 11, str. 105.

⁴⁵ *OLŠ*, 77, 1936, št. 1, str. 1–3.

⁴⁶ *OLŠ*, 78, 1937, št. 3, str. 37.

⁴⁷ Petrič, *Slovenska katoliška akcija*, str. 98.

⁴⁸ Prav tam, str. 98–99.

10. oktobra 1936, pa tudi škof Tomažič.⁴⁹ Naslednje leto so se v škofijskem *Oglasniku* vrstile objave pravih lastnih organizacij SKA: avgusta Zveze katoliških dijakov in Zveze mladih katoliških delavcev⁵⁰ ter oktobra Zveze katoliških dijakinj, Zveze katoliških nameščenk in Zveze mladih katoliških delavk.⁵¹ Tem so se oktobra 1938 pridružila pravila Zveze katoliških kmečkih mladcev in Zveze katoliških kmečkih mladenk.⁵² Vsa navedena pravila sta usklajeno potrdila škofa Rožman in Tomažič.

Kot dopolnitev pravil SKA je škof Tomažič leta 1937 objavil *Smernice za duhovnikovo društveno oziroma prosvetno delo*. V njih je naročil, da duhovnikovo društveno delo ne sme ovirati njegovega duhovnega življenja ne duhovnikovega dušnopastirskega poslanstva, temveč mu mora biti v oporo. Poudaril je, da bi bilo nesmiselno pričakovati, da bo KA uspela, če bi duhovnik »bodi z besedo, bodi s slabim zgledom ali celo s pohujšanjem podiral, kar drugi glede vere in verskega

življenja gradijo«. V zvezi s tem je duhovnikom podal vodilo: »Sami moramo biti, kar hočemo dati drugim.« Prva skrb mora pri duhovniku brezpogojno veljati ohranitvi in izpolnitvi lastnega duhovnega življenja, njegova prva dolžnost pa je pri oltarju. To trditev je podkrepil s sklicevanjem na cerkveno pravo: »*Staviti na prvo mesto društveno delo, bistveno dušnopastirsko udejstvovanje pa na drugo mesto, ni v skladu s cerkvenimi določili.*«⁵³

V uradnem listu lavantinske škofije, *Oglasniku lavantinske škofije*, je bilo objavljenih več poročil z vsebino o KA. Skoraj nobenega vpogleda pa nam škofijski *Oglasnik* ne omogoča v društveno delo lastnih organizacij SKA ali njenih pomožnih sil na območju lavantinske škofije. Nobenega tovrstnega poročila ni objavila niti *Nedelja*, uradno glasilo škofijskega odbora KA. Spričo tega ne moremo dobiti celovitega vpogleda v to, kako uspešne so bile lastne organizacije KA, koliko ljudi so zajele s svojim delovanjem in kakšen je bil njihov doprinos okolju, v katerem so vršile svoj apostolat. Edino znano poročilo o delovanju lastne organizacije KA je objavil škofijski *Oglasnik* leta 1938. Poročilo o preteklem delu in napoved prihodnjih aktivnosti je objavilo škofijsko vodstvo KA za dekleta.⁵⁴ Avtor Drago Oberžan⁵⁵ je v poročilu opisal način dela v omenjeni organizaciji: »*Po par deklet štejejo naše jedrne skupine. Redno shajanje k 14 dnevnim, oz. mesečnim sestankom, je bila zanje šola za apostolat v smislu Slomškovega rekla: Kdor hoče druge vneti, mora sam goreti. Trojne duhovne vaje in dva liturgična tečaja, različne tridnevne po župnijah in krajše duhovne obnove – to bi naj budilo v dekletih smisel in veselje do notranjega življenja. [...] Navodila za ta apostolat so dobivala dekleta v okrožnici, poleg tega pa na tečajih, sestankih in zborovanjih.*«⁵⁶ Posebej je omenjen »*apostolat božične in velikonočne akcije*« in »*Dekliški dan*«. Božična akcija je bila v poročilu ocenjena kot najprimernejša za apostolsko pridobivanje. Za božič 1937 so tako članice KA za dekleta opravila

Drago Oberžan (Arhiv župnije Sv. Rešnjega telesa v Mariboru).

⁴⁹ *LŠL*, 73, 1936, št. 8–9, str. 110–115; *OLŠ*, 77, 1936, št. 9, str. 108–112.

⁵⁰ *OLŠ*, 78, 1937, št. 7, str. 129–132.

⁵¹ *OLŠ*, 78, 1937, št. 10, str. 160–164.

⁵² *OLŠ*, 79, 1938, št. 10, str. 83–86.

⁵³ *OLŠ*, 78, 1937, št. 4, str. 59–60.

⁵⁴ *OLŠ*, 79, 1938, št. 9, str. 1–4.

⁵⁵ Drago Oberžan, duhovnik. Rojen 21. oktobra 1900 v Loki pri Zidanem Mostu, umrl 23. septembra 1983 v Mariboru. Posvečen je bil leta 1924 v Mariboru. Pet let je bil kaplan na Cankovi, kjer se je odločil za delo med izseljenci v Belgiji in na Nizozemskem. Tam je preživel šest let. Po vrnitvi je postal kaplan pri sv. Petru v Mariboru, kjer je ustanovil center za vzgojo katehistin na Betnavi in postal leta 1938 duhovni voditelj družbe katehistin evharističnega križarstva. V času vojnega pregnanstva je služboval v Zagrebu. Po vojni je moral za pet let v zapor. Ko je prišel na prostost, je postal župnik novoustanovljene župnije Sv. Rešnjega telesa v Mariboru. V šestdesetih letih se je vključil v liturgično gibanje v mariborski škofiji in se posvetil katehetskemu delu, ki je preraslo v medškofijsko prizadevanje. Po koncilu je sodeloval pri ustanovitvi škofijske pastoralne službe. Zadnjih deset let svojega delovanja je posvetil pastoralni prenovi mariborske škofije in Cerkve na Slovenskem. Za svoje delo na področju pastoralne prenovne je prejel častni doktorat ljubljanske Teološke fakultete. Gl. *Sporočila slovenskih škofij*, 2, 1983, št. 10, str. 147.

⁵⁶ *OLŠ*, 79, 1938, št. 9, str. 1.

preko 130 »božičnih hišnih obiskov«. Velikonočna akcija je imela duhovni cilj: dekleta so pridobivala ljudi za velikonočno spoved. V letu, ki ga obravnava poročilo, in v letu pred njim naj bi župnije pokazale veliko zanimanje za »Dekliški dan«. Glede na poročilo naj bi nad 2500 deklet prišlo vsakokrat na Betnavo,⁵⁷ da bi tam doživele »čisto deklištvo, svojo vero in da bi z močjo Kristusa v sebi postavile svojemu življenju praktično–nadnaravno smernice«. ⁵⁸ V načrtu prihodnjega dela je bila oznanjena največja ambicija KA za dekleta, tj. da bi se ideja KA »razširila tudi med »maso««. ⁵⁹ Spričo navedenega moremo ugotoviti, da tako obravnavano poročilo kot osebnost Draga Oberžana dokazujeta, da se je ob podpori škofa Tomažiča KA v lavantinski škofiji tvorno vključila v pastoralno delo in po svojih voditeljih cerkvene strukture usposabljala za učinkovitejši apostolat.

Škofjski Oglasnik je novembra leta 1939 vabil duhovnike na tečaj o KA v mariborskem dijaškem semenišču, ki je bil napovedan v času med 28. in 29. decembrom tega leta. ⁶⁰ V okviru napovedi škofjskega tečaja o KA je bila orisana pot, ki jo je KA na Slovenskem prehodila v preteklih letih. Glede položaja KA v lavantinski škofiji je bilo zapisano, da so se ponekod »začele lastne organizacije K.A. že lepo razvijati, drugod ne vedo, kako začeti. Tudi se postavlja

vprašanje: kam s Kat.[oliško] akcijo poleg raznih stanovskih Marijinih družb, Fantovskih odsekov in Dekliških krožkov, ki se zadnje čase vedno bolj gibljejo«. Ta zapis nam potrjuje, da KA v lavantinski škofiji konec leta 1939 še ni preseгла dileme iz leta poprej, ko je Drago Oberžan v poročilu škofjskega vodstva KA za dekleta presodil, da »še vedno ni popolne jasnosti o tem, kakšna naj bo K.A. v naših okoliščinah in je zato težko zadeti pravo«. ⁶¹ Navedena dilema je škofjskemu vodstvu KA narekovala, da se je zopet odločilo prirediti za duhovnike tečaj o KA, ki »bo skušal razjasniti ta in druga vprašanja, ki so v zvezi s K.A., to pa z vidika dušnega pastirja v župniji«. Napovedano je bilo, da bo tečaj vseboval le štiri predavanja, »da bo potem več časa za razgovore«. Da je bilo vodstvo škofjske KA pripravljeno prisluhniti pripombam in predlogom duhovnikov, dokazuje poziv, naj ti pošljejo »obenem s prijavo na tečaj tudi konkretne predloge za razgovor, da se more tečaj bolje pripraviti«. ⁶² Omenjeni poziv pričuje, da vodstvo škofjske KA ni nameravalo razreševati organizacijskih dilem samovoljno, marveč v dialogu s škofjskimi duhovniki.

Iskanje primerne oblike KA za škofijo ob Dravi je prekinil razmah druge svetovne vojne. Z nemško okupacijo slovenske Štajerske aprila 1941 niso bila le onemogočena, temveč tudi ukinjena vsa slovenska društva, organizacije in združenja, tako posvetna kot cerkvena, med drugim škofjska KA. Uničenje razvejane mreže katoliških in cerkvenih organizacij je pomenila za lavantinsko škofijo in škofa Tomažiča izredno veliko izgubo, za katero pa povojni čas ni prinesel pravega zadoščenja. ⁶³

O odnosu škofa Tomažiča do KA je dr. Montanar presodila, da mu je bilo širjenje KA zelo pri srcu. Po škofovem prepričanju je bil uspeh KA pogojen z osebno in versko formacijo, nepolitičnostjo organizacije, zvestobo Cerkvu in graditvijo globokega razumevanja ter sodelovanja med duhovniki in laiki. Za glavni cilj si je zastavil, da bi KA udejanjila duhovno, človeško in krščansko formacijo posameznika. Pri graditvi škofjske KA je želel doseči temeljni namen KA: širjenje Božjega kraljestva in poglobitev verskega življenja kar največjega števila ljudi. ⁶⁴ Zato je škof Tomažič KA vztrajno »priporočal, pospeševal in zagovarjal«. ⁶⁵ Tudi sicer so bili škofovi pastoralni prijem »sodobni, usklajeni z zahtevami časa in okoliščin, izvedeni s pravo modrostjo, odločnostjo, pa tudi širino in potrpežljivostjo, vselej pa v duhu Cerkve, njenega izročila in njenih smernic«. ⁶⁶ Pred drugo svetovno vojno je KA v lavantinski škofiji – kljub konceptualni nedorečenosti in počasnejši organizacijski rasti v primerjavi s KA v ljubljanski škofiji – pripravljala tla za

⁵⁷ Na Betnavi, letni rezidenci lavantinskih škofov, so pred drugo svetovno vojno ustanovili center za vzgojo katehistinj. Tam naj bi se vzgajale katehistinje kot prve laične pomočnice v pastoralni zgodovini naših škofij. O delu s katehistinjami na Betnavi je spregovoril Drago Oberžan leta 1983 v intervjuju za verski tednik Družina: »Ko sem leta 1935 prišel nazaj [iz Nizozemske, op. a.], sem prinesel s seboj širše poglede na pastoralno. Tam sem namreč precej bral in tako sem uvidel, da se je tudi v Cerkvu marsikaj spremenilo. Holandija me je zelo obogatila, saj mi je marsikaj dala. [...] Prinesel sem neke nove naglase: duhovnik ni samo Cerkev, ampak je z njim laik. Laiki so apostoli, sodelavci. Tega gledanja so me naučili nekateri veliki ljudje iz vrst žosistov – to je bil apostolat delavske mladine, ki ga je vodil Cardijn. Vzporedna veja Cardijnovem gibanju pa so bile katehistinje evharističnega krizarstva, ki jih je vodil Di Poppe. To je bila laiška družba, organizirana za apostolat laikov, in te sestre so še danes v Holandiji. Ti dve ideji, ki sta obe poudarjali, da nisem jaz vodja, ampak mi vsi, sta mi največ dali. [...] Tako sem v Mariboru na noge postavil gibanje katehistinj. V tem vidim božjo previdnost. Ko me je leta 1934 v Holandiji obiskal takratni mariborski škof Tomažič, je tam lahko videl laiški apostolat. In jaz sem hotel, da bi bil on meni doma pri tem delu opora. V družbi so bile takrat že tudi nekatere Slovenke. Škof je to stvar spoznal malo pogloblje in bil je zelo odprt za to, tako da je na široko odprl vrata tem prizadevanjem v škofiji. Na voljo nam je dal grad Betnavo [...] Tja so že 36. leta prišle štiri naše in dve holandski sestri. Začele so apostolat za mladino. Na Betnavo smo torej vabili mladino iz vse škofije; začeli smo s pripravami na zakon, ki smo jih imenovali resnica o zakonu. To je bilo sicer samo za dekleta, toda prizadevali smo si predstaviti jim zakon tako, kakor naj bi v resnici tek. [...] To je bilo gotovo nekaj novega in svežega v Cerkvu pri nas! Bilo je seveda čisto nekaj novega za tisti čas. Ampak moram povedati, da so imeli nekaj podobnega tudi v Celju in Ljubljani. Seveda je bilo pri nas lažje delati, ker smo imeli oporo in pomoč škofa, saj je on to omogočil. Tega dela se rad spominjam, ker je obrodilo sadove.« Gl. Družina, 31, 1983, št. 1, str. 8–9.

⁵⁸ OLŠ, 79, 1938, št. 9, str. 2.

⁵⁹ Prav tam.

⁶⁰ OLŠ, 80, 1939, št. 11, str. 105–106.

⁶¹ OLŠ, 79, 1938, št. 9, str. 1.

⁶² OLŠ, 80, 1939, št. 11, str. 105.

⁶³ Potočnik, Škof Tomažič, str. 195.

⁶⁴ Montanar, Škof Tomažič, str. 181.

⁶⁵ OLŠ, 77, 1936, št. 6, str. 70.

⁶⁶ Montanar, Življenjska pot, str. 18.

udomačitev nauka drugega vatikanskega koncila o soodgovornosti in sodelovanju laikov in duhovnikov v Cerkvi.⁶⁷

Odnos med škofoma Tomažičem in Rožmanom

Cerkev je bila po letu 1929 na evropski celini soočena s propadom liberalne politične in gospodarske ureditve zaradi svetovne gospodarske krize in posledičnim vzponom diktatorskih in totalitarnih režimov. Zaostritev političnih, gospodarskih in mednarodnih razmer v Kraljevini Jugoslaviji v tridesetih letih 20. stoletja je zaznamovala tako delovanje lavantinskega škofa Tomažiča kot ljubljanskega škofa Rožmana. Omenjena škofa sta za rešitev socialnega vprašanja in proti razkristjanjenju ter komunistični ideji nastopila v skladu z naukom Cerkve. V slovenski prostor sta zvesto in zavzeto presajala ideje in pobude, ki so jih posredovale papeževe okrožnice: *Ubi Arcano Dei Consilio* (1922) o verski obnovi na osnovi organiziranega sodelovanja laikov s cerkveno hierarhijo, *Quadragesimo Anno* (1931) o vzpostavitvi stanovske družbe in *Divini Redemptoris* (1937) o brezbožnem komunizmu.

V predvojnem času so izpričani intenzivni stiki in tvorno sodelovanje med lavantinsko in ljubljansko škofijo, kar ni presenetljivo spričo dejstva, da sta bila škofa Tomažič in Rožman ne samo stanovska kolega, ampak tudi velika osebna prijatelja. Ob drugih področjih se je tesno sodelovanje med obema slovenskima škofijama razvilo pri uveljavitvi KA.⁶⁸ Pri tem je škof Tomažič ostal vseskozi zdravo kritičen do KA, saj se je zavedal, da so v lavantinski škofiji razmere drugačne kot v ljubljanski škofiji.⁶⁹

Enotnost med škofoma Tomažičem in Rožmanom se je najbolj izrazila pri poenotenju pravil SKA leta 1936. Ta so do tedaj popolnoma samostojni škofijski KA preoblikovala v enotno organizacijo KA za lavantinsko in ljubljansko škofijo. V posvetovanje o skupnem pastoralnem programu so bili enakovredno vključeni duhovniki obeh škofij, ob tem, da so pri oblikovanju pravil SKA duhovniki lavantinske škofije celo prednjačili. Snovanje pastoralnih dokumentov, podobnim *Pastoralnim inštrukcijam za ljubljansko škofijo* iz leta 1940, pa je v lavantinski škofiji prekinila druga svetovna vojna.⁷⁰

Cerprav sta škofa Rožman in Tomažič bila pri delu usklajena, je v njunem primeru razlike pri opravljanju škofovske službe pogojeval geografski položaj ljubljanske in lavantinske škofije ter razlike med italijanskim in nemškim okupacijskim sistemom v času druge svetovne vojne. Dr. Janez Juhant je tako opredelil oba škofa: »Rožman je deloval v središču Sloveni-

je, v Ljubljani, kjer so se pletle glavne slovenske politične niti. Tomažič je deloval v bolj odprtem svetu Štajerske in se je srečeval z drugimi težavami. Če je bil Rožman (preveč) okupiran s politiki, je imel Tomažič okrog sebe ljudi, ki jih je moral pri njihovem delovanju v nove tokove bolj omejevati kot spodbujati. Oba pa sta imela pred seboj katoliško občestvo in sta delovala za slovenski narod, ki sta ga imela še vedno za pretežno katoliški narod, zato sta skupaj z vesoljno Cerkvijo uveljavljala načela okrožnic *Quadragesimo anno* in *Divini Redemptoris*, v katerih je bilo za oba škofa nedvoumno predstavljena potreba opredelitve katoličanov do komunizma. Rožman je v tem oziru imel težjo nalogo, ker so duhovniki in laiki, ki so obvladovali katoliško gibanje, bili pogosto med seboj v sporu.«⁷¹

Če povzamemo: lavantinski škof Tomažič in ljubljanski škof Rožman sta si pomagala nositi bremena zahtevne škofovske službe s tem, da sta načrtovala in delovala usklajeno. Enotnost med obema škofoma se je na pomenljiv način manifestirala s sprejetjem *Pravil Slovenske Katoliške akcije* leta 1936.

Odnos med škofijskima vodstvoma Katoliške akcije

V primerjavi s škofoma Tomažičem in Rožmanom sta bili pri delovanju vodstvi obeh škofijskih KA bistveno manj usklajeni; pravzaprav je med škofijskim odborom SKA v lavantinski škofiji in vodstvom NOKA iz Ljubljane zaradi vprašanja avtoritete nad lastnimi organizacijami KA prišlo do precejšnjih razhajanj.⁷² NOKA je bil edini organ, ki je družil obe škofijski KA. Njegove kompetence so bile relativno majhne, ker je bil glede KA vsak škof popolnoma avtonomen, škofa pa sta imenovala tudi vse člane NOKA. Ker pa je bila KA v ljubljanski škofiji organizacijsko in številčno daleč pred KA v lavantinski škofiji, je imela ljubljanska KA v NOKA prevladujoč vpliv.⁷³

O nesoglasjih znotraj SKA nam podrobno poroča *Birokratizem mladčevskega poslovnika*.⁷⁴ Komentar preurejenih pravil Zveze katoliških dijakov (ZKD), ki ga je leta 1940 spisal dr. Lambert Ehrlich na vrhuncu spora med mladci in stražarji⁷⁵ ter ga naslovil

⁷¹ Juhant, *Idejna vloga*, str. 410.

⁷² Ožinger, Ivan Jožef Tomažič, str. 81–82.

⁷³ ARS, AS 2065, Zapuščina Frančka Sajeta, fasc. 4, Elaborat o Slovenski Katoliški akciji, str. 16; Kocmur, *Dobrih deset*, str. 124.

⁷⁴ NŠAM, Zapuščine škofov, Tomažič, fasc. 19, *Birokratizem mladčevskega poslovnika*.

⁷⁵ Ernest Tomec in dr. Lambert Ehrlich sta jeseni 1931 spričo idejne zmede v vrstah slovenskega katoliškega tabora in vse očitnejšega delovanja komunistov začela skoraj hkrati, toda vsak zase, zbirati mlade: Tomec skupino dijakov, ki si je nadel ime mladci, dr. Ehrlich študente (akademike), ki so postali znani kot stražarji. Škof Rožman je leta 1933 mladce priznal za dijaško KA, medtem ko je Ehrlichovo skupino določil za organiziranje KA med študenti. Vendar je leta 1935 mladcem poveril nalogo organizirati KA tako za študente kot za dijake, s čimer so stražarji izgubili status akademske KA. V KA je na

⁶⁷ Nežič, *Pastoralno delo*, str. 57.

⁶⁸ Dolinar, *Odnos*, str. 294.

⁶⁹ Škafar, *Oris*, str. 42.

⁷⁰ Dolinar, *Odnos*, str. 294–295.

Dr. Lambert Ehrlich (NŠAL)

na škofa Rožmana, je dejansko kritika dela in idej Ernesta Tomca, spretno podana v obliki obsodbe domnevne neprimernosti novega poslovnika omenjene organizacije. Med drugim nam obravnavani dokument posreduje informacije o sporih med lavantinsko škofijsko KA in NOKA oz. vodstvom ZKD, ki jih je povzročilo prizadevanje NOKA za čim večjo centralizacijo odločanja v lastnih organizacijah KA. Iz dokumenta se da razbrati, da je dr. Ehrlichu informacije o dogajanju v Mariboru posredoval jezuitski

ta način formalno prišlo do enotnega vodstva in vzgojnega sistema. Mladci so leta 1937 postali lastna organizacija SKA z imenom Zveza katoliških dijakov, stražarski organizaciji pa je bil dodeljen status pomožne sile. Zaradi tega so stražarji izstopili iz obstoječih katoliških akademskih društev in ustanovili lasten akademski klub Straža. Če je bilo na eni strani stražarsko gibanje opredeljeno zgolj kot pomožna sila KA, je na drugi strani predstavljalo konkurenčno gibanje KA, ki je prišla pod popoln Tomčev vpliv. Ta dvojnost je bila vir stalnih napetosti, ki jo je skušala KA preseči s popolno podreditvijo stražarjev, slednji pa z zavrnitvijo poslušnosti vodstvu SKA. Tako mladci kot stražarji so si prizadevali delovati v duhu KA in doseči isti cilj: poglobitev in prenovitev verskega življenja, uveljavitev katoliških načel v javnem in zasebnem življenju, idejno soočenje s protikrščanskimi ideologijami ter uresničitev nauk in navodil iz papeških okrožnic. Razlika med njimi ni bila toliko v vsebini, kot v taktiki, saj so se mladci v svoji dejavnosti načeloma omejevala na kulturno-versko področje, v nasprotju s stražarji, ki so se udeleževali tudi na socialno-kulturnem in političnem področju. Kaže, da je na odnos med mladci in stražarji v veliki meri vplivalo osebno razmerje med Tomcem in dr. Ehrlichom, saj sta si bila po značaju zelo različna. Gl. Pacek, *Katoliška akcija*, str. 36–55.

P. Jakob Laura (Arhiv Provincialata Družbe Jezusove).

pater Jakob Laura.⁷⁶ Ta je bil v času nastanka obravnavanega dokumenta cerkveni asistent pri ZKD v lavantinski škofiji in si je z avtorjem protimladčevskega spisa delil nasprotovanje Tomčevi oblasti in delovnim metodam, ki jih je uveljavil v ZKD. Teme, ki jih vsebuje Ehrlichovo poročilo, lahko uredimo v štiri sklope: 1. Tajnost, 2. Centralizem, 3. Vloga Ernesta Tomca, 4. Odnos NOKA – Tomažič.

1. Tajnost: Dr. Ehrlich je tajnost, ki je veljala pri delovanja mladčevske organizacije, presojal kot anomalijo. Zaradi načela popolne tajnosti, ki jo je zahteval Tomec, naj bi se po mnenju dr. Ehrlicha ZKD

⁷⁶ Jakob Laura, jezuit. Rojen 25. julija 1906 v župniji sv. Marjete niže Ptuja, umrl 25. julija 1984 v Mariboru. V duhovnika je bil posvečen leta 1938 v Mariboru. Nato je bil tri leta cerkveni asistent KA pri mariborski dijaški mladini (ZKD). Med drugo svetovno vojno je bil z drugimi duhovniki in redovniki pregnan na Hrvaško. V Zagrebu je bil dve leti ekonom in voditelj Marijine kongregacije (1941–1943), nato pa je šest let opravljal isto službo v Ljubljani (1943–1949). Leta 1949 je bil obsojen na tri leta zapor, nato se je vrnil v Maribor. Postal je jezuitski superior in bil devetindvajset let dušni pastir mariborskega mesta na desnem bregu Drave. Tam je v soglasju s škofom Maksimiljanom Držečnikom ustanovil pet novih župnij: v Brezju, Radvanju, pri sv. Miklavžu, na Tezmem in Pobrežju. Vse svoje moči in sposobnosti je posvetil pastoralnemu delu. Skrbel je za izobrazbo in duhovno oblikovanje katehistinj, vodil je številne duhovne vaje, kot ljudski misijonar je prehodil skorajda vse župnije mariborske škofije ter se trudil v duhu drugega vatikanskega cerkvenega zbora za ustanovitev župnijskih svetov. Zaradi obsežnega pastoralnega dela je dobil naziv »apostol Maribora«. Gl. *Družina*, 32, 1984, št. 32, str. 4.

Ernest Tomec (Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK).

popolnoma odtujila nadzoru cerkvenih asistentov in s tem obeh škofov. To stališče je podkrepil s primerom iz Maribora: »Načelo tajnosti sestankov, sej, akcij, članov Zveze katoliških dijakov, je tako strogo izvedeno, da niti profesorji verouka nimajo vpogleda ne v članstvo ne v delo, ki se vrši v tej KA. Poudarja se, da je molk, tajnost skrivnost uspeha. [...] Ta tajnost gre tako daleč, da smemo to organizacijo imenovati tajno društvo v pravem pomenu besede. Saj niti cerkveni asistent p. Laura ni dobil vpogleda v tajno poslovanje med vojem mariborske katoliške akcije in med centrale. Semeniščniki v Mariboru so se čutili tako vezane po tej tajnosti, da niti svojemu lastnemu spiritualu niso hoteli povedati, kaj so slišali na mesečnem tečaju v Grobljah. Semeniščnik je lastnemu spiritualu razlagal, da ga veže secretum promissum [zaobljubljena molčečnost, op. a.].«⁷⁷ Dr. Ehrlich je škofu Rožmanu poročal, da pri mladcih načelo tajnost zavezuje prav vse, od centrale ZKD v Ljubljani do vsakega člana jate, tj. skupine šestih mladcev, ki jo vodi voj. V to zaprto komunikacijsko vertikalo ni imel vpogleda niti s strani škofa delegirani cerkveni asistent. V tej vlogi naj bi bil p. Laura deležen obtožbe, da je kršil zapoved tajnosti, ki je veljala v mladčevski organizaciji: »Istočasno se poudarja, da navzgor ni tajnosti, vendar pa v hierarhični lestvici od voja do centrale duhovnika ni,

⁷⁷ NŠAM, Zapuščine škofov, Tomažič, fasc. 19, Birokratizem mladčevskega poslovnika, str. 6.

tako da so šla tajna poročila iz Maribora od dijakov neposredno na centrale, v katerih poročilih so dijaki zatožili svojega lastnega asistenta p. Lauro, da je baje on kršil tajnost, ker je v navzočnosti enega ali drugega dijaka omenil ali imenoval voja ali drugega člana kot takega. Zdi se, da so tajna neposredna poročila, v katerih naj bi ne imel nikdo, niti duhovnik, vpogleda, važna poteza naše dijaške KA.«⁷⁸ V poročilo je dr. Ehrlich vključil odlomek iz dopisa, v katerem je ljubljanski odbor ZKD skupini mariborskih mladcev naročil, da »naj se trudijo, da se ne bo o njih vedelo, da so mladci.«⁷⁹

2. Centralizem: Mariborsko vodstvo KA je bilo soočeno s centralizmom, ki ga je v delovanju organizacije želelo uveljaviti vodstvo ZKD. V zvezi s tem je dr. Ehrlich poročal: »Ko je p. Laura hotel glede razlage tekstov sv. pisma, ki se predpisujejo od centrale za jatne sestanke, dijakom iti na roko, je dobil opomin, da se naj v to ne vmešava«. Navedel je tudi primer, ko pred kritiko in podukom vodstva NOKA ni bil varen niti škof Tomažič. Vodstvo KA iz Ljubljane je zahtevalo popolno enotnost pri delu in gledanju na KA. 22. marca 1939 je NOKA pisal lavantinskemu škofu: »Organizacijske in delovne metode naše dijaške KA so se izbrale in utrdile po mnogem študiju in tudi po skušanju [...] da se more delo dijaške KA na tej podlagi nemoteno nadaljevati in razvijati je neobhodno potrebno, da imajo vsi člani vodstva v lavantinski in ljubljanski škofiji enako gledanje na celotno delo dijaške KA ter da so vsi enako prepričani o pravilnosti tega dela.« Dr. Ehrlich je zatrdil, da obravnavanega pisma NOKA cerkveni asistent za obe škofiji dr. Cukala ni podpisal. Ko mu je škof Tomažič dal pismo v vpogled, da izrazi svoje mnenje, naj bi ga označil kot »zadolženo neokusnost proti mariborskemu škofu.«⁸⁰ K zgoraj navedenemu je dr. Ehrlich pripomnil: »Poslovniki in druga tajna ali manj tajna navodila centrale, ki predstavljajo bistvo organizacijske in delovne metode naše dijaške KA, niso potrjena v nobenih službenih izjavah svete stolice, niti nimajo uradnega odobrenja od pristojnega ordinariata, saj je g. profesor Tomec izjavil p. Lauri, ki je zahteval, da se poslovnik odobri od cerkvene oblasti, da je ta poslovnik samo za pokušnjo, praktično pa se vendarle urgira kot predpis.«⁸¹

3. Vloga Ernesta Tomca: Glede nje je dr. Ehrlich zapisal: »Brez dvoma se sme reči, da je usoda dijaške KA v rokah prof. Tomca, ne pa cerkvenih asistentov. P. Laura mi je dejal, da je pri raznih skušnjah in tudi razgovorih s prof. Tomcem ugotovil, da prof. Tomc absolutno obvlada dijaško KA. Prof. Tomec je v Zveznem vodstvu za dijake in tudi v Narodnem odboru, tako, da je dijaški referat, čeprav bi bile pritožbe proti njemu, vedno v njegovih rokah. Cerkveni asistent dr. Cukala je označil to dvojno vlogo kot korupcijo.«⁸² P. Laura je dr. Ehrlic-

⁷⁸ Prav tam, str. 7.

⁷⁹ Prav tam, str. 8.

⁸⁰ Prav tam, str. 9–10.

⁸¹ Prav tam, str. 11.

⁸² Prav tam, str. 13.

hu razkril Tomčevo vlogo v mladčevski organizaciji: »Verjetno je, cesar pa pozitivno ne vem, da programe za jatne sestanke izdeluje ali določa ali vsaj usmerja, prof. Tomc. Vsi mladci, pa tudi vsi duhovniki in učitelji, ki imajo z dijaštvom opravka, so mi hote ali neho, potrdili, da je prof. Tomc daleko višja avtoriteta za mladce in za njihovo gibanje, kot katerikoli duhovni asistent. Tomc sam je v debati izjavil p. Lauri: »Mislite, da bodo duhovniki rešili KA?« On sam, kakor je dejal, ve toliko, kolikor katerikoli teolog, ki je absolviral teološko fakulteto v Ljubljani.«⁸³

4. Odnos NOKA – Tomažič: 3. marca 1940 sta prišla v Maribor zastopnika NOKA, dr. Odar in Tomec. Sledilo je neprijetno srečanje s škofom Tomažičem, ki je dr. Ehrlichu zaupal podrobnosti s sestanka: »Prevz[višeni] gosp[od] škof dr. Tomažič mi je osebno povedal, da si je prof. Tomc ni pustil zlahka kaj dopovedati in da jima je moral mariborski škof reči: Maribor ni podružnica Ljubljane.«⁸⁴

Na tečaju SKA v Kranju, ki je potekal od 15. do 19. avgusta 1940 in kamor sta bila kot predavatelja povabljeni oba slovenska škofa, je bila osrednja tema edinost med slovenskimi katoličani. Škof Tomažič je imel zaključni referat in ker je prav v času obravnavanega tečaja spor med mladci in stražarji dosegel vrh in največjo javno odmevnost, nam referat odkriva njegov pogled na ta spor in razodeva, v čem je videl rešitev zanj. Glede potrebe po edinosti je pozval katoliško inteligenco, »naj se ne cepi v struje in stranke, naj bo edina, a ne na škodo načel [...]. Ugotavljam v prvo, kar nihče ne more usporavati, da je edinost med katoličani nujna, brezpogojno nujno potrebna za uspeh versko-obnovitvenega dela, in v daljnem poteku za uspeh Katoliške akcije [...]. Dejstvo je; poskusi, ustvariti potrebno edinost, doslej niso uspeli, čeprav zastopniki posameznih struj poudarjajo, da so jim bistveni elementi katoliškega krščanstva, dogma, morala, Cerkve, papeštvo, sveti in nedotakljivi. [...] Zdi se, da javna, mnogokrat osebna polemika v časopisju [...] bo duhove vedno bolj razdvojevala in razburjala. Enako ne bo mogoče priti do edinstva, do enotnega dela, ako bo vsak voditelj ene ali druge skupine neizprosno vztrajal na svojem stališču in zabteval za edinstvo, naj se vsi drugi njemu vdajo in pridružijo. Za zedinjenje je potrebno [...] da je vsak pripravljen, popustiti v nebitvenih stvareh in se drugače mislečemu približati.«⁸⁵

O težavnem iskanju skupnega stališča med mariborskim in ljubljanskim škofijskim vodstvom KA pričuje pisemska korespondenca iz oktobra 1940, v katero so bili vpleteni škofa Rožman in Tomažič, dr. Franc Cukala in Drago Oberžan. Dopisovanje je sprožil škof Rožman, ki je 17. oktobra 1940 škofu Tomažiču pismeno predstavil svoje načrte glede

ravnjanja v sporu med mladci in stražarji: »Trebba bo narediti konec tej stvari. Jaz sem govoril sicer z obema taboroma. V obeh duševno zelo trpijo, pa je kakor začarano, da ni mogoče odpraviti trenj. [...] Mislim pa, da bi bilo [...] treba akademsko podzvezo ZKD [akademski klub Straža, op. a.] izvzeti iz jurisdikcije NOKA. Zato Vas prosim, da izjavite svojo soglasnost [...] in NOKA sporočim, da se začasno suspendira njegova oblast nad akademskim delom ZKD. Ž božjo pomočjo bo morda šlo – saj se vsi zavedajo nevarnosti, v katerih živimo. Semkaj prihajajo od južnega sosedu vesti [...] da stoji nevarnost zasedbe naše zemlje kar že pred durmi!?!«⁸⁶ Škof Tomažič je iskal dodatna mnenja, na osnovi katerih bi se opredelil do Rožmanove pobude. Za nasvet se je obrnil na najpomembnejša sodelavca pri verski in pastoralni prenovi lavantinske škofije, Oberžana in dr. Cukala. Prvi je v odgovoru škofa Tomažiča spomnil, da »nam Lavantincem, ko gre za razčiščenje ljubljanskih zadev, ni treba izjavljati svojega mnenja.«⁸⁷ Dr. Cukala je škofu Tomažiču odgovoril na podoben način: »O namenih Ljubljanskega Ordinarija glede duhovnih asistentov pri akad[emskih] društvih, se ne izjavljam, ker je to zadeva krajevnega Ordinarija.«⁸⁸ Razvidno je, da sta tako Oberžan kot dr. Cukala podprla predlog ljubljanskega škofa, toda s precejšno rezervo. Obe ma je bilo skupno nezaupanje do NOKA in mnenje, da se predstavnikom lavantinske škofije ni potrebno opredeljevati do »ljubljanskih zadev«, saj sta bila sta prepričana, da sta slovenska škofa pri reševanju težav v svoji škofiji samostojna. Da je škof Tomažič s svojima svetovalcema delil mnenje o obravnavani temi, je razvidno iz pisma, s katerim je 26. oktobra 1940 odgovoril škofu Rožmanu. V njem je zavrnil njegov predlog, da bi zastavil avtoriteto lavantinskega škofa za reševanje spora med mladci in stražarji, ki je imel središče v Ljubljani: »Po vsestranskem preudarku delim z Vami dvom, bodo li razgovori vodili k iskrenemu sodelovanju. [...] V stvari bi si dovolil pripomniti le to le: obe strani se sklicujeta na Sveto Stolico. Ni mi znano je li ona dala kakšno avtoritarno izjavo. Dokler te ni, mislim, da je vsak krajevni Ordinarij kompetenten, dati katoliškim organizacijam svoje škofije obvezna navodila. [...] V kolikor ima Maribor besedo glede NOKA, Vas, Prevzvišeni, prosim, blagovoliti Vi, v smislu zgoraj navedenega, Vam bolj znani položaj presoditi ter po svoji odločbi ukreniti, kar se Vam za dosego cilja zdi potrebno. [...] Ker so v ljubljanskih akademskih organizacijah zastopani tudi tukajšnji visokošolci, zato tembolj prosim Boga, naj bi Vaši ukrepi bili v korist katoliški stvari v obeh škofijah.«⁸⁹

⁸³ Prav tam.

⁸⁴ Prav tam, str. 14.

⁸⁵ NŠAM, Zapuščine škofov, Tomažič, fasc. 19, Predavanje Quid faciendum, predavanje v Kranju 18. 8. 1940.

⁸⁶ NŠAM, Zapuščine škofov, Tomažič, fasc. 19, Pismo dr. G. Rožmana škofu Tomažiču, Ljubljana 17. 10. 1940.

⁸⁷ NŠAM, Zapuščine škofov, Tomažič, fasc. 19, KA 1940, Pismo Oberžana Tomažiču, 23. 10. 1940.

⁸⁸ NŠAM, Zapuščine škofov, Tomažič, fasc. 19, KA 1940, Franc Cukala: Pripombe k pismu Prevzvišenega ljubljanskega z dne 17. oktobra 1940.

⁸⁹ NŠAM, Zapuščine škofov, Tomažič, fasc. 19, Pismo škofu

V primeru nesoglasij med mladci in stražarji je prišla do izraza Tomažičeva sposobnost »iskati v navzkrižnih mnenjih sporazum«.⁹⁰ Vztrajno si je prizadeval za enotno organizacijsko delovanje katoličanov, ki so izničevali lastno učinkovitost s problematiziranjem medsebojnih razlik, vendar je bil pri tem pozoren, da ni prekorščil pooblastil, ki jih je imel kot voditelj krajevne Cerkve – med drugim zato, ker so mu njegovi sodelavci odsvetovali poseganje v cerkvene zadeve, ki so imele središče onstran Trojan. Če je po eni strani bil škof Tomažič priča nesoglasjem med vodstvom obeh škofijskih KA, mu je po drugi strani bil v Mariboru prihranjen velik del sporov, ki so se v Ljubljani vneli med mladci in stražarji. Predvojna štajerska prestolnica namreč ni gostila univerze in s tem tudi ne rivalstva med konkurenčnimi akademskimi klubi.

Sklep

Težišče razvoja slovenske KA, ki je laike usposabljala za sodelovanje pri hierarhičnem apostolatu Cerkve, je bilo v ljubljanski škofiji, ob tem, da lavantinska škofija k njenem razvoju ni prispevala toliko z organizacijskimi spodbudami kot preko svojih predstavnikov. KA se je sicer v obeh slovenskih škofijah od vsega začetka razvijala enotno, vendar z določenimi lokalnimi poudarki, kar pa ni bilo v nasprotju z izvorno idejo KA.

Lavantinska škofa Karlin in Tomažič sta si delila prepričanje, da v razmerah kraljeve diktature, ki je bila v Kraljevini Jugoslaviji vzpostavljena leta 1929, KA predstavlja edino možnost za organizirano delovanje vernikov. Škof Tomažič je v zavzetosti za organiziranje KA svojega predhodnika prekosil, zato so ga že njegovi sodobniki, enako kot ljubljanskega škofa Rožmana, označili za škofa KA. V škofijski KA je škof Tomažič prepoznal poglavito sredstvo za obnovo in poglobitev verskega življenja v škofiji. V tej luči je pri škofijski KA želel doseči sledeče: katoliško načelnost; zvestobo Cerkvi, njeni veri, učenju in voditeljem; usmerjenost v duhovno življenje; osebno versko in značajsko formacijo ter izrecno nepolitičnost, kar pa ni pomenilo opustitve zanimanja za skupno dobro. Ob njegovi podpori se je v lavantinski škofiji KA tvorno vključila v pastoralno delo in po svojih voditeljih cerkvene strukture usposabljala za učinkovitejši apostolat. Vendar je bilo iskanje primerne oblike KA za škofijo ob Dravi prekinjeno z začetkom nemške okupacije aprila 1941.

Iz obdobja škofovanja Tomažiča in Rožmana so izpričani intenzivni stiki in vsestransko sodelovanje med lavantinsko in ljubljansko škofijo. Tesno sodelovanje se je razvilo zlasti na področju mladinske pastoralne in organiziranja KA. Enotnost med obema

škofoma se je na pomenljiv način manifestirala leta 1936 s preureditvijo obeh škofijskih KA v enotno organizacijo za lavantinsko in ljubljansko škofijo po imenu Slovenska katoliška akcija.

Bistveno manj sta bili v delovanju, v primerjavi s škofoma Tomažičem in Rožmanom, usklajeni vodstvi obeh škofijskih KA. Med vodstvom KA v lavantinski škofiji in Narodnim odborom KA iz Ljubljane, glavnim organom Slovenske katoliške akcije, v katerem je imela ljubljanska KA prevladujoč vpliv, je zaradi vprašanja avtoritete nad lastnimi organizacijami KA prišlo do precejšnjih razhajanj. To je bila posledica prizadevanja Narodnega odbora KA za čim večjo centralizacijo odločanja v lastnih organizacijah KA. Škof Tomažič sicer ni bil vpleten v spore, ki so se v Ljubljani vneli med katoliško radikalnimi mladci in stražarji. Vzrok temu je bila škofova sposobnost iskanja skupnih stališč, njegova zadržanost do poseganja v zadeve ljubljanske škofije ter dejstvo, da predvojni Maribor ni gostil univerze in s tem rivalstva med ideološko konkurenčnimi študentskimi klubi.

Gledano v celoti, je KA v lavantinski škofiji, kljub konceptualni nedorečenosti in počasnejši organizacijski rasti v primerjavi s KA v ljubljanski škofiji, prispevala k prenovi cerkvene pastoralne in oralne ledino na področju laiškega apostolata ter na ta način pripravljala pot uveljavitvi nauka drugega vatikanskega koncila o dejavnem sodelovanju laikov pri apostolskem poslanstvu Cerkve.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

Arhiv družine Karlin, Stara Loka

Fotografija lavantinskega škofa dr. Andreja Karlina in pomožnega škofa dr. Ivana Jožefa Tomažiča

Arhiv Provincialata Družbe Jezusove

Fotografija p. Jakoba Laure

Arhiv župnije Sv. Rešnjega telesa v Mariboru

Fotografija Draga Oberžana

ARS – Arhiv Republike Slovenije

AS 2065, Zapuščina Frančka Sajeta, fasc. 4, Elaborat o Slovenski Katoliški akciji.

NŠAL – Nadškofijski arhiv v Ljubljani

Fotografija dr. Lamberta Ehrlicha

NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor

Pastoralne konference, fasc. 21, Pastoralna konferenca 1929.

Zapuščine škofov, Tomažič, fasc. 19, KA 1933–34; Birokratizem mladčevskega poslovnika; Predavanje *Quid faciendum*, predavanje v Kranju 18.

Rožmanu, 26. 10. 1940.

⁹⁰ Kralj, Versko in cerkveno življenje, str. 190.

8. 1940; Franc Cukala: Pripombe k pismu Prezvizišenega ljubljanskega z dne 17. oktobra 1940; Pismo dr. G. Rožmana škofu Tomažiču, Ljubljana 17. 10. 1940; Tomažičevo pismo Oberžanu, 21. 10. 1940; Pismo Oberžana Tomažiču, 23. 10. 1940; KA 1940, Pismo škofu Rožmanu, 26. 10. 1940.

Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK
Fotografija Ernesta Tomca
Fotografija dr. Franca Cukala

ČASOPISNI VIRI

Družina, 1983, 1984.
Duhovni vestnik, 1932.
Ljubljanski škofijski list, 1923, 1929, 1936.
Nedelja, 1935.
Oglasnik lavantinske škofije, 1929, 1931–1939.
Sporočila slovenskih škofij, 1983.

LITERATURA

- Ambrožič, Franc: Desetletna rast slovenske Katoliške akcije. *Bogoslovni vestnik*, 17, 1937, št. 1, str. 50–62; 1937, št. 4, str. 277–281; 18, 1938, št. 1–2, str. 74–90; 20, 1940, št. 1–2, str. 133–148.
- ao: Dr. Franc Ksaver Cukala. *Koledar Mohorjeve družbe v Celju za leto 1965*. Celje: Mohorjeva družba, 1965), str. 88–89.
- Dolar, France M.: Odnos med Lavantinskim škofom Ivanom J. Tomažičem in ljubljanskim škofom Gregorijem Rožmanom. *Tomažičev simpozij v Rimu* (ur. Edo Škulj). Celje: Mohorjeva družba, 2008, str. 293–299.
- Dolar, France M.: Ušeničnik in Katoliška akcija. *Aleš Ušeničnik: čas in ideje 1868–1952: zbornik razprav s simpozija SAZU ob 50. obletnici smrti* (ur. Matija Ogrin in Janez Juhant). Celje; Ljubljana: Mohorjeva družba, 2004, str. 145–154.
- Grmič, Vekoslav: Zvesto pričevanje za evangelij in narod lavantinskega škofa dr. Ivana Tomažiča. *Znamenje: revija za teološka, družbena in kulturna vprašanja*, 26, 1996, št. 3–4, str. 1–17.
- Jeraj, Josip: *Cerkvena zgodovina: oris z domorodnega vidika*. Maribor: samozaložba, 1935.
- Juhant, Janez: Idejna vloga škofov Rožmana in Tomažiča v življenju našega naroda v obdobju med vojnami. *Bogoslovni vestnik*, 55, 1995, št. 4, str. 397–412.
- Kocmur, Sebastijan: Dobrih deset let Tomčevega dela. *Profesor Ernest Tomec: zbornik člankov in pričevanj ob 50-letnici njegove smrti* (ur. s. n.). Buenos Aires: Slovenska kulturna akcija, 1991, str. 113–126.
- Kralj, Franc: Versko in cerkveno življenje v dobi dozorevanja slovenskega naroda: zgodovinski oris. *Zgodovina Cerkev na Slovenskem* (ur. Metod Benedik). Celje: Mohorjeva družba, 1991, str. 173–194.
- Mesec, Janez: *Teološki in duhovni temelji katoliške akcije: diplomsko delo*. Ljubljana: Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, 1994.
- Montanar, Ilaria: Škof Tomažič in Katoliška akcija. *Tomažičev simpozij v Rimu* (ur. Edo Škulj). Celje: Mohorjeva družba, 2008, str. 167–182.
- Montanar, Ilaria: Življenjska pot škofa Tomažiča. *Tomažičev simpozij v Rimu* (ur. Edo Škulj). Celje: Mohorjeva družba, 2008, str. 11–25.
- Nežič, Julka: Pastoralno delo Mariborske škofije. *Zgodovina Cerkev na Slovenskem* (ur. Metod Benedik). Celje: Mohorjeva družba, 1991, str. 41–60.
- Ožinger, Anton: Ivan Jožef Tomažič, lavantinski škof v Mariboru (1933–1949). *Znamenje: revija za teološka, družbena in kulturna vprašanja*, 27, 1997, št. 1–2, str. 78–84.
- Pacek, Dejan: *Katoliška akcija v ljubljanski, lavantinski in gorški (nad)škofiji: diplomsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta in Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, 2011.
- Petrič, Iztok: *Slovenska katoliška akcija: magistrsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 2010.
- Pirc, Jožko: Cerkveni in duhovni tokovi: Slovenski katoličan v labirintu preroštva in okostenelosti, utopičnosti in svetništva. *Slovenska trideseta leta: simpozij 1995* (ur. Peter Vodopivec in Joža Mahnič). Ljubljana: Slovenska matica, 1997.
- Potočnik, Vinko: Škof Tomažič in cerkvena združenja. *Tomažičev simpozij v Rimu* (ur. Edo Škulj). Celje: Mohorjeva družba, 2008, str. 183–197.
- Slovenski zgodovinski atlas* (ur. Drago Bajt in Marko Vidic). Ljubljana: Nova revija, 2011.
- Škafar, Vinko: Oris pastoralnega dela škofa Tomažiča. *Škof Ivan Jožef Tomažič (1876–1949): ob 120-letnici rojstva* (ur. Stanko Janežič). Maribor: Slomškova založba, 1996, str. 19–53.
- Škof dr. Ivan Jožef Tomažič, pokrovitelj Mohorjeve družbe za Jugoslavijo. *Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1936*. Celje: Družba sv. Mohorja, 1936, str. 105.
- Štuhec, Ivan: Dileme o Katoliški akciji v času Karlinovega škofovanja. *Karlinov simpozij v Rimu* (ur. Edo Škulj). Celje: Mohorjeva družba, 1996, str. 227–238.

S U M M A R Y

The Catholic Action in the Diocese of Lavant

The discussion at hand focuses on the operations of the Catholic Action (CA), a church organisation of the lay apostolate, in the Diocese of Lavant between 1929 and 1941. The development of the Slovenian CA, which trained laypeople to take part in the Church's hierarchical apostolate, was centred in the Diocese of Ljubljana, whereas the Diocese of Lavant contributed to its development not so much through organisational initiatives as through its representatives. We have demonstrated that the CA had, since the very beginning, developed uniformly in both Slovenian dioceses, albeit with certain local emphases, which were in no way incongruent with the original idea of the CA.

The development of the CA in the Diocese of Lavant was temporally and substantially divided into the periods of Bishop Andrej Karlin (1923–1933) and Bishop Ivan Jožef Tomažič (1933–1949). Karlin and Tomažič shared the belief that under royal dictatorship, established in the Kingdom of Yugoslavia in 1929, the CA afforded the believers the only possibility of an organised action. Bishop Tomažič proved a more passionate promoter of the CA than his predecessor and was, just as the Bishop of Ljubljana, Gregorij Rožman, labelled the Bishop of the Catholic Action already by his contemporaries. Bishop Tomažič recognised the diocesan CA as the principal instrument for the restoration and deepening of religious life in the diocese. In this light, he aimed to achieve the following in the diocesan CA: observance of Catholic principles; loyalty to the Church, its faith, teachings, and leaders; turning towards spiritual life; personal religious and character formation as well as explicit non-political stance, which did not, however, imply lesser interest in the common good. With his support, the CA became actively involved in the pastoral work of the Diocese of Lavant and trained, through its leaders, the church

structures for a more effective apostolate. However, the search for an appropriate form of the CA for the diocese on the Drava River was cut short by the German occupation in April 1941. Our presentation focused on the relationship between Tomažič and Rožman, since the period of their service as bishops contains many records testifying to their intense contacts and overall cooperation between the dioceses of Lavant and Ljubljana. Close cooperation developed especially in the area of youth pastoral and organisation of the CA. The unity between the two bishops was meaningfully manifested in 1936, with the reorganisation of both diocesan CAs into one single organisation for the dioceses of Lavant and Ljubljana under the name Slovenian Catholic Action.

The operations of the leaderships of both diocesan CAs were much less synchronised than those of the bishops Tomažič and Rožman. We have established that there were many dissensions between the leadership of the CA in the Diocese of Lavant and the National CA Committee in Ljubljana, the highest body of the Slovenian Catholic Action, in which the Ljubljana-based CA had the predominant influence, regarding the question of authority over CA organisations. The disputes arose as a consequence of the efforts made by the National CA Committee to achieve the greatest possible centralisation of decision-making in CA organisations. Bishop Tomažič had no part in the confrontations which erupted in Ljubljana between the radical Catholic youth and armed police. The reason for that was in the bishop's ability to seek common grounds, his restraint from meddling with the affairs of the Ljubljana Diocese, as well as the fact that the prewar Maribor was not a university city and hence could not host the rivalry between ideologically contesting student clubs.

Considered as a whole, despite its conceptual inconsistency and sluggish organisational growth compared to the CA in the Diocese in Ljubljana, the CA in the Diocese of Lavant contributed to the restoration of the church pastoral, broke ground in the field of lay apostolate and thus paved the way towards the establishment of the teachings of the Second Vatican Council on the active participation of lay people in the life of the Church.